

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Keinotekoiset varallisuusjärjestelyt ulosotossa

Kujanpää, Sini

2015 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Keinotekoiset varallisuusjärjestelyt ulosotossa

Sini Kujanpää
Liiketalous
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2015

Kujanpää, Sini

Keinotekoiset varallisuusjärjestelyt ulosotossa

Vuosi	2015	Sivumäärä	44
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä ulosotossa ja tarkastella niitä koskevaa kokonaisuutta. Keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä säännellään ulosottokaassa, ja tavoitteena onkin myös tutkia keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevaa lainsäädäntöä. Pyrin tässä opinnäytetyössäni hahmottamaan myös sitä, millainen suhde järjestelyillä on suhteessa muihin oikeudenaloihin ja niistä etenkin rikosoikeuteen.

Keinotekoiset varallisuusjärjestelyt yleistyivät runsaasti 1990-luvun laman vuoksi. Tällöin velalliset käyttivät monenlaisia keinoja ja järjestelyitä välttääkseen ulosmittauksen ja pitääkseen omaisuutensa piilossa velkojiltaan. Tästä syystä ulosottoa sääntelevään lainsäädäntöön haluttiin ottaa mukaan myös keinot keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden estämiseksi ja niiden tehottomaksi tekemiseksi vastaisuudessa. Hallituksen vuonna 1998 laatiman esityksen pohjalta laadittiinkin keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevat säännökset.

Nykyisessä ulosottokaassa keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden sivuuttamisesta säädetään sen 4 luvun 14 §. Sen mukaan keinotekoinen järjestely voidaan sivuuttaa ja sivullisen omaisuutta voidaan ulosmitata, mikäli voidaan osoittaa, että kyse on keinotekoisesta järjestelystä eikä velallisen omaisuutta saada muuten ulosmitattua kohtuullisessa ajassa. Ulosmittausta ei voida kuitenkaan tehdä, mikäli sivullinen voi osoittaa todennäköiseksi, että se loukasi hänen oikeuttaan.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia myös sitä, miten ulosottoviranomaiset selvittävät ja arvioivat keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä. Haastattelin opinnäytetyötäni varten kahta kihlakunnanulosottomiestä, ja tiedustelin myös heidän mielipidettään nykyisistä selvittämiskeinoista ja niitä koskevista mahdollisista kehittämistarpeista. Tutkin myös keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevaa oikeuskäytäntöä sekä keinotekoiseen varallisuusjärjestelyyn vetoamisen edellytyksiä sekä lain että oikeuskäytännön näkökulmasta. Tavoitteena on ottaa myös selvää siitä, kuinka aktiivisesti ulosottotoiminnassa nykyisin UK:n 4 luvun 14 § sovelletaan.

Opinnäytetyöni etenee johdannosta toiseen lukuun, joka käsittelee ulosottotoimintaa ja ulosottomenettelyä yleisellä tasolla. Kolmannessa luvussa puolestaan perehdytään keinotekoiisiin varallisuusjärjestelyihin ja muun muassa niitä koskevaan lainsäädäntöön. Neljännessä luvussa käydään läpi aiheeseen liittyvää oikeuskäytäntöä, ja viimeinen luku sisältää pohdintojani ja johtopäätöksiäni keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä.

Asiasanat: ulosotto, ulosmittaus, ulosottokaari, keinotekoinen varallisuusjärjestely, oikeuskäytäntö

Kujanpää, Sini

Artificial property arrangements and execution

Year	2015	Pages	44
------	------	-------	----

The aim of my thesis was to explore artificial property arrangements and their execution and to examine the environment within which they exist. The execution process and also artificial property arrangements are regulated by an enforcement code. My objective was also to explore the legislation concerning the arrangements. Within this thesis I also aimed to assess how connected artificial property arrangements are with other fields in the legal system, especially with criminal justice.

The artificial property arrangements became quite common during the economic recession in the 1990s, when debtors used many kind of means and arrangements to avoid execution and to hide their property from their creditors. Because of that, legislation to prevent and disqualify future artificial property arrangements were needed to be added to legislation that regulated execution. The government made a proposal in 1998, and based on that, regulations concerning artificial property arrangements were prescribed.

Nowadays, the Enforcement Code includes the regulations concerning disregarding of the artificial property arrangements in it's section 4:14. Based on section 4:14 artificial property arrangements can be disregarded and property of a bystander can be foreclosed if it's without doubt about an artificial property arrangement and debts can't be exacted otherwise. Execution is prohibited if the bystander can indicate that the foreclosure would be unjust.

The aim of my thesis was also to explore how distrainers investigate and estimate the arrangements. For this thesis, I interviewed two distrainers and also asked about their opinions concerning their investigating methods and possible needs to develop them. I also explored the legal practical action possible and the existing preconditions that are demanded in order to appeal in relation to the artificial property arrangement. I also aimed to find out, how actively the distrainers now are in appealing under section 4:14 in their work.

This thesis begins with an introduction, and the second chapter deals with the basis of the execution and the execution process. The third chapter handles artificial property arrangements and the relevant legislation. Legal practical action takes place in the fourth chapter, and at the end of the thesis, there are my considerations and conclusions concerning the subject matter of the thesis.

Keywords: execution, foreclosure, Enforcement Code, artificial property arrangement, legal practical action

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Ulosotto-oikeus	9
2.1	Ulosottotoimen tehtävät ja tavoite	10
2.2	Ulosoton organisaatio	10
2.2.1	Erikoisperintä	11
2.2.2	Organisaatiouudistus	12
2.3	Ulosoton yleiset periaatteet	12
2.4	Oikeudellinen sääntely	13
2.5	Ulosottomenettely	14
2.5.1	Vireilletulo	14
2.5.2	Vireilletulon vaikutukset	15
2.5.3	Ulosmittaus	15
2.5.4	Vireilläolon päättymisen	15
2.5.5	Velan vanhentuminen	16
2.5.6	Ulosottomiehen esteellisyydestä	16
2.5.7	Muutoksenhaku ulosotossa	17
3	Keinotekoiset varallisuusjärjestelyt	17
3.1	Ulosottokaaren säännökset keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä	18
3.2	Sivullisen asemasta	19
3.3	Keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden eri muotoja	20
3.4	Selvittämiskeinot	22
3.5	Tunnistaminen ja arvioiminen	24
3.6	Keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden suhde muihin oikeudenaloihin	26
3.6.1	Velallisen epärehellisyys ja velallisen petos	27
3.6.2	Veropetos	28
3.6.3	Valeoikeustoimet ja oikeustoimien pätemättömyys	28
3.6.4	Takaisinsaanti	29
3.6.5	Varallisuusjärjestelyt yhtiöoikeudellisesta näkökulmasta	29
4	Esimerkkitapauksia ja oikeuskäytäntöä	30
4.1	Ulosottomiesten kokemuksia	30
4.2	Oikeustapauksia	31
4.3	Helsingin hovioikeuden ratkaisuja	32
4.4	Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä	33
4.5	Keinotekoisia järjestelyitä koskevan lainsäädännön nykyinen soveltaminen ..	36
5	Lopuksi	37
	Lähteet	40
	Liitteet	42

LYHENTEET

HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
OikTL	Oikeustoimilaki
OYL	Osakeyhtiölaki
PeL	Perustuslaki
RL	Rikoslaki
UK	Ulosottokaari
VanhL	Vanhentumislaki

1 Johdanto

Opinnäytetyöni käsittelee keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä ulosotossa eli erilaisia ulosottoon joutuneiden velallisten käyttämiä keinoja ja järjestelyitä, joilla he yrittävät piilottaa ulosmittauskelpoista omaisuuttaan ulosottoviranomaisten saatavilta. Tietynlaisilla keinotekoisilla varallisuusjärjestelyillä on ulosottoa koskevan lainsäädännön lisäksi liittyntöjä myös muun muassa yhtiöoikeuteen tai rikosoikeuteen, sillä varallisuusjärjestelyt saattavat täyttää esimerkiksi veropetoksen, velallisen epärehellisuuden tai velallisen petoksen tunnusmerkistön, ja järjestelyissä saatetaan käyttää myös yrityksiä. Opinnäytteeni käsittelee tarkemmin myös keinotekoisiiin varallisuusjärjestelyihin liittyvää ulosottokaaren sääntelyä sekä muuta lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä. Lisäksi tämä opinnäyte lähestyy aihetta syvällisemmin myös ulosottoviranomaisen näkökulmasta, sillä työtä varten olen haastatellut kahta kihlakunnanulosottomiestä, joista toinen työskentelee Kanta-Hämeen ulosottovirastossa ja toinen Pirkanmaan ulosottovirastossa erikoisperinnän tehtävissä. Haastatteluillani pyrin saamaan tietoa heidän kokemuksistaan ja toimintatavoistaan koskien keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä.

Aihevalintaan vaikutti merkittävästi se, että sain harjoittelupaikan Kanta-Hämeen ulosottovirastosta. Aihe on mielestäni kokonaisuudessaan tärkeä ja mielenkiintoinen, sillä keinotekoiset järjestelyt ovat luonteeltaan sellaisia, että ne on arvioitava ja käsiteltävä tapauskohtaisesti. Keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä ja niiden ilmettyä seuraavista toimenpiteistä ei siis ole olemassa yksiselitteistä sääntelyä tai ohjeistusta, miten tulisi toimia, vaan jokaista ilmenyttä tapausta on arvioitava omana kokonaisuutenaan. Toki arvioinnissa ja seuraamusten harkinnassa tulee ottaa huomioon myös keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskeva aiempi oikeuskäytäntö. Kuitenkin myös oikeuskäytännöstä on mielestäni nähtävissä se, että keinotekoisien järjestelyiden käsittely ja niitä koskevien ratkaisujen tekeminen ei ole yksiselitteistä, mikä ilmenee esimerkiksi Korkeimman oikeuden useista ennakkoratkaisuista (esim. KKO 2007:24), joilla on kumottu keinotekoisien järjestelyjen vuoksi tehty ulosmittaus.

Edellä mainittujen seikkojen vuoksi koen keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä käsittelevän opinnäytetyön tekemisen tärkeäksi, sillä työ voi antaa selkeän kuvan keinotekoisista järjestelyistä, ja aihetta koskevaa oikeuskäytäntöä ja etenkin Korkeimman oikeuden päätöksiä tutkimalla ja analysoimalla on mahdollista vetää myös jonkinlaisia johtopäätöksiä siitä, millaisissa tilanteissa menettely oikeuskäytännön mukaan voidaan katsoa keinotekoiseksi järjestelyksi, ja milloin menettelyn puolestaan ei voida katsoa täyttävän keinotekoisien järjestelyjen tunnusmerkkejä. Mielenkiintoista on perehtyä myös siihen, miten keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä estävää lainsäädäntöä nykyisin käytännössä sovelletaan ulosotossa Korkeimman oikeuden kumottua useita ulosmittauksia, jotka on tehty velallisen keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden vuoksi.

Opinnäytetyöni on luonteeltaan tutkimuksellinen, ja käyttämäni tutkimusmenetelmä on enimmäkseen oikeusdogmaattinen. Perehdyn aiheeseen ensin teoreettisesta näkökulmasta pääasiassa ulosottoa ja keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevan lainsäädännön, etenkin ulosottokaaren, ja oikeuskäytännön sekä aihetta käsittelevän kirjallisuuden pohjalta. Lisäksi käytän opinnäytteessäni toisena tutkimusmenetelmänä ulosottomiesten haastattelua, joten työn perustana on osin myös kvalitatiivinen tutkimus aiheesta.

Opinnäytetyöni koostuu viidestä luvusta. Johdannon jälkeen toisessa luvussa käsittelem ulosottoa yleisesti sekä sen toimintaa, tehtäviä, tavoitteita ja organisaatiota. Toisessa luvussa esittellään myös ulosottotoimintaa koskevaa lainsäädäntöä, ulosoton yleisiä periaatteita sekä kuvataan ulosottomenettelyä. Opinnäytteeni kolmannessa luvussa perehdytään tarkemmin keinotekoisiiin varallisuusjärjestelyihin eli siihen, mitä ne tarkoittavat, millaisia erilaisia varallisuusjärjestelytyyppejä velalliset käyttävät ja millaista laillista sääntelyä on otettu käyttöön keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden estämiseksi. Kolmannessa luvussa selvitetään lisäksi keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden tunnistamista ja arviointia sekä ulosottomiesten haastatteluiden avulla myös, millaisia keinoja ulosottoviranomaiset käyttävät velallisten varallisuusjärjestelyiden selvittämiseksi ja olisiko näitä keinoja tarpeen jollakin tapaa tehostaa.

Opinnäytetyöni neljännessä luvussa puolestaan perehdyn syvällisemmin keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevaan oikeuskäytäntöön sekä esittelen ulosottomiesten kertomia esimerkkitapauksia varallisuusjärjestelyistä. Neljännessä luvussa käsitellään myös ulosottokaaren keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden estämiseksi laadittujen säännösten nykyistä soveltamista ulosottotoiminnassa. Opinnäytetyöni viimeisessä eli viidennessä luvussa puolestaan pohdin aihetta esittelemäni ja tutkimani lainsäädännön, kirjallisuuden ja oikeuskäytännön perusteella sekä ulosottomiesten haastatteluiden kautta saamani tiedon pohjalta. Lisäksi esitän keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä ja niiden käsittelyä koskevat johtopäätökseni sekä päätelmäni siitä, millaisten tapausten oikeuskäytännön perusteella katsotaan täyttävän keinotekoisen varallisuusjärjestelyn edellytykset.

2 Ulosotto-oikeus

Ulosotolla tarkoitetaan laiminlyötyjen siviilioikeudellisten velvoitteiden pakkotäytäntöönpanoa, ja ulosotto on velkojan viimesijainen keino saataviensa perimiseen, jos velallinen ei ole suorittanut saatavaansa vapaaehtoisesti omasta halustaan tai yksityisen perinnän kautta.

Ulosotto on siten merkittävä osa yhteiskunnan oikeussuojajärjestelmää, sillä ulosottotoimella pyritään varmistamaan velvoitteiden suorittamisesta annettujen tuomioiden täytäntöönpano ja siten lailla säädeltyjen oikeuksien toteutuminen. (Leppänen & Linna 2014, 1.)

Ulosotto on siis laiminlyötyjen velvoitteiden pakkotäytäntöönpanoa, ja ulosottomiehen ulosottoasioiden täytäntöön panemiseksi suorittamien toimenpiteiden katsotaan olevan perustuslain 2 luvun 3 § tarkoittamaa julkisen vallan käyttöä. Kyseisen PeL:n pykälän sisältämä käsite julkisen vallan käytöstä tarkoittaa nimenomaan sellaista viranomaisen toimintaa ja päätöksiä, jotka viranomainen tekee yksipuolisesti ja joilla on kuitenkin vaikutusta yksityisten henkilöiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin eli myös ulosottotoimea. (Jyränki & Husa 2012, 132.)

Ulosoton voidaan katsoa kuuluvan insolvenssi- eli maksukyvyttömyysoikeuteen. Maksukyvyttömyysoikeuteen kuuluvat ulosoton lisäksi konkurssimenettely, yrityssaneeraus sekä yksityishenkilön velkajärjestely. (Leppänen & Linna 2014, 2-3.) Näitä menettelyjä ei tässä opinnäytetyössä kuitenkaan käsitellä tarkemmin aiheen rajoittuessa nimenomaan ulosottomenettelyyn ja ulosottovelallisten tekemiin keinotekoisiiin varallisuusjärjestelyihin.

Ulosotto kuitenkin poikkeaa muista maksukyvyttömyyden lajeista muun muassa siten, että ulosottoon joutuminen ei edellytä sitä, että tuomioistuimien ensin julistaisi velallisen maksukyvyttömäksi. Lisäksi velallinen voi joutua ulosottoon myös, vaikka hän olisi maksuhaluton. Ulosotto on lisäksi luonteeltaan erillistäytäntöönpanoa, sillä ulosottomenettely on velkakoh- taista. (Leppänen & Linna 2014, 2-3.)

Vaikka ulosotto luokitellaan kuuluvaksi osaksi insolvenssioikeutta, ja valtaosa ulosottomenettelyistä koskeekin laiminlyötyjen maksuvelvoitteiden täytäntöönpanoa, kuuluu ulosoton piiriin myös useiden muiden velvoitteiden täytäntöönpanosta huolehtimista. Ulosottokaaren (UK) eli ulosottotoimintaa keskeisimmin sääntelevän lain mukaisesti ulosottomenettelyllä pannaan täytäntöön myös muun muassa kielto-, tekemis-, muutto- ja omaisuuden sekä hallinnan luovutusvelvoitteita. Kyseisen ulosottokaaren pykälän mukaisesti pannaan täytäntöön lisäksi turvaamistoimia, kuten takavarikoita. (UK 1:1 §.)

2.1 Ulosottotoimen tehtävät ja tavoite

Ulosoton tehtävänä on siis panna täytäntöön laiminlyötyjä siviilioikeudellisia velvoitteita, jotka ovat useimmiten maksuvelvoitteita. Maksuvelvoitteiden täytäntöönpanon eli saatavien perinnän ja ulosmittauksen lisäksi ulosoton piiriin kuuluu myös esimerkiksi huoneiston hallintaan liittyvä täytäntöönpano eli häätäminen sekä toimenpiteet omaisuuden luovuttamiseen liittyvien velvoitteiden täytäntöön panemiseksi. (Leppänen & Linna 2014, 32.)

Edellä mainittujen ulosottotoimen tehtävien vaikutuksena on myös se, että pakkotäytäntöönpanolla pyritään pitämään yllä kansalaisten maksumoraalia sekä uskoa tuomioistuinten antamiin tuomioihin sekä niissä määrättyihin seuraamuksiin. Ulosottotoiminta pyrkii pakkotäytäntöönpanon lisäksi siis ohjaamaan ihmisten käyttäytymistä ja toimintaa yhteiskunnassa. Lisäksi ulosotollakin on oma vaikutuksensa sovinnollisuuden edistämisessä, sillä ulosottomiehen velvoitteenakin on edistää edellytyksien asettamissa rajoissa sovinnon syntymistä velallisen ja hakijan välillä. (Leppänen & Linna 2014, 33-34.)

Ulosottomenettelylle ulosottokaaressakin säädettyjä tavoitteita ovat muun muassa menettelyn tehokkuus, joutuisuus sekä joustavuus. Ulosottotoimen ehkä tärkein tavoite on kuitenkin oikeussuojan antaminen ulosottoasian hakijalle, jolla on tuomioistuimen antama tuomio tai muu oikeutettu peruste vaatimukselleen vastaajaa kohtaan. Ulosotto antaa hakijalle oikeussuojaa panemalla täytäntöön näitä vaatimuksia, mikäli vastaaja ei sitä vapaaehtoisesti tee. Ulosoton tehtävänä on kuitenkin myös oikeusturvasta huolehtiminen eli ulosottomiehen on menettelyssä otettava huomioon toimenpiteiden kohtuullisuus sekä hakijan, velallisen että sivullisen oikeudet ja edut asiassa, eikä hakijan oikeutettujakaan vaatimuksia siis voida panna täytäntöön millaisilla keinoilla hyvänsä. (Leppänen & Linna 2014, 35-38.)

2.2 Ulosoton organisaatio

Ulosoton organisaatio jakautuu Suomessa kahteen osaan; ulosottoviranomaisiin ja ulosoton hallintoviranomaisiin. Paikalliset ulosottoviranomaiset hoitavat varsinaisia ulosottotehtäviä, ja ulosottoviranomaisiin kuuluvat johtavat kihlakunnanvoudit, kihlakunnanvoudit sekä kihlakunnanulosottomiehet. Lisäksi Ahvenanmaalla on oma maakunnanvoutinsa sekä Ahvenanmaan maakunnan ulosottomiehet. Ulosottomiehet kuitenkin hoitavat käytännössä yksittäisistä ulosottoon tulleista asioista valtaosan eli noin 2 ja puoli miljoonaa asiaa vuodessa. Ulosoton organisaatioon kuuluu luonnollisesti myös toimistohenkilökuntaa, ja kokonaisuudessaan ulosoton henkilöstön määrä on noin 1300 henkilöä. (Ulosoton organisaatio 12.6.2015.)

Ulosoton hallintoviranomaisilla puolestaan tarkoitetaan valtakunnanvoudinvirastoa ja oikeusministeriötä. Valtakunnanvoudinvirasto on ulosoton keskushallintovirasto, joka toimii pääkau-

punkiseudulla sekä Turussa, ja jota johtaa valtakunnanvouti. Valtakunnanvoudinviraston tehtäviin kuuluvat lähinnä ulosoton operatiiviset hallinnolliset tehtävät, kuten ulosoton henkilöstön koulutuksesta, henkilöstöhallinnosta, tulosohjauksesta ja ulosottotoimen sisäisistä tarkastuksista huolehtiminen. Oikeusministeriö puolestaan huolehtii ulosottotoimen strategisesta suunnittelusta ja ohjaamisesta. Oikeusministeriön tehtävänä on myös suunnitella ja laatia ulosottotoimen budjetti ja valmistella hallinnonalaa koskevat säädökset. (Ulosoton organisaatio 12.6.2015.)

2.2.1 Erikoisperintä

Ulosoton erikoisperinnällä tarkoitetaan perintää, jossa kohteena ovat vaikeat ja ongelmalliset ulosottoasiat, ja joihin siksi tarvitsee käyttää tavallista enemmän aikaa. Tällaiset tapaukset vaativat myös laajempaa selvitystyötä ja osaamista, ja ulosottotoimessa tällaisia asioita hoitavat erikoisperintätehtävissä toimivat ulosottomiehet. Pääsäännön mukaan erikoisperinnän piiriin kuuluu sellainen velallinen, jonka taloudellinen kokonaistilanne ja siihen vaikuttavat seikat ja olosuhteet on jostakin syystä tarkoituksenmukaista hoitaa erikoisperinnän alaisuudessa ja asian vaatimin resurssein. (Ulosottokurssi kihlakunnanulosottomiehille - erikoisperintä 22.10.2013.)

Erikoisperinnän piiriin kuuluvilla ulosottoasioilla on tietynlaisia tyypillisiä tunnusmerkkejä. Näitä ovat muun muassa epäily velallisen tekemistä väärinkäytöksistä, velkojen suuruus, osaamisen ja aikaa vievän laajan selvitystyön tarve, yhteydet yhteen tai useampaan yritykseen, kansainväliset yhteydet, asiaan liittyvät rikosilmoitukset sekä tarve tehdä yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa asian selvittämiseksi. Yksi tyypillisimmistä tunnusmerkeistä on myös se, että velallisen ilmoittaman ja todellisen elintason välillä on ilmeinen ristiriita. Velallisella voi olla esimerkiksi hallussaan ja todellisessa omistuksessaan arvokastakin omaisuutta, ja hänen tileillään saattaa olla suurtakin rahaliikennettä, vaikka hän näennäisesti olisikin varaton. Erikoisperinnän tehtävänä on selvittää asian taustoja ja omaisuuden alkuperää sekä puuttua velallisen ulosoton välttelyyn. Erikoisperintäasioiden laadusta ja laajuudesta johtuu, että viranomaisyhteistyön merkitys on niiden selvittämisessä hyvin korostunut, ja yhteistyötä tehdään esimerkiksi poliisin ja verottajan kanssa. Suuri osa asioista onkin poliisilähtöisiä eli poliisilla on asian selvittämisessä operatiivinen johto. (Ulosottokurssi kihlakunnanulosottomiehille - erikoisperintä 22.10.2013.)

Ulosoton erikoisperinnän toiminta laajentui koko maan laajuiseksi vuonna 2011. Samalla erikoisperintää organisoitiin siten, että päätettiin kuudesta alueesta ja niiden keskustoimipaikoista, joissa erikoisperintätehtäviä pääsääntöisesti hoidetaan. Näitä ovat Helsinki, Tampere, Turku, Kuopio, Oulu ja Vaasa. Kullakin erikoisperintäalueella on oma toimintaa johtava kihlakunnanvouti, joka vastaa alueensa erikoisperinnästä. Tavoitteena erikoisperinnän muuttami-

sessä koko Suomen kattavaksi on perinnän tehostaminen vaikeissa ja ongelmallisissa ulosottoasioissa. Myös erikoisperinnän yleiset tehtävät eli tällaisten vaikeiden ulosottoasioiden ja ulosoton välttely-yritysten ja väärinkäytösten selvittäminen, niiden ehkäiseminen ennalta sekä vaikutus ihmisten yleistä maksumoraalia osaltaan ylläpitävänä tekijänä tehostuvat. (Erikoisperintä laajentui koko maan kattavaksi 29.8.2012.)

2.2.2 Organisaatiouudistus

Tällä hetkellä Suomessa on yhteensä 22 eri ulosottopiiriä, ja ne ovat ulosottovirastoja. Kunkin ulosottoviraston toimialue kattaa pääsääntöisesti yhden tai useamman kunnan. (Ulosoton organisaatio 12.6.2015.) Tämä tulee kuitenkin mitä ilmeisimmin tulevaisuudessa muuttumaan, sillä käynnissä on parhaillaan ulosoton rakenneuudistus. Organisaatiouudistuksen tavoitteena on yhdistää 22 eri ulosottovirastoa yhdeksi yhtenäiseksi virastoksi. Rakenneuudistukseen liittyy vielä lukuisia avoimia kysymyksiä ja epäselvyyksiä, mutta uudistus etenee vaiheittain ja tavoitteeksi sen valmistumiselle on asetettu vuosi 2018. (Ulosottolaitoksen rakenneuudistusta jatketaan 10.8.2015.)

2.3 Ulosoton yleiset periaatteet

Ulosotonkin taustalla vaikuttavista yleisistä periaatteista merkittävimpiä on oikeusturvan periaate. Oikeusturvasta on säädetty nimenomaisesti Suomen perustuslain 1 luvun 21 §, jonka mukaan jokaisella henkilöllä on oikeus siihen, että hän voi saattaa asiansa käsiteltäväksi toimivaltaisessa viranomaisessa eli esimerkiksi ulosottovirastossa ilman aiheetonta viivästystä ja muutoinkin asianmukaisesti. Oikeusturvaan kuuluu myös oikeus kuulluksi tulemiseen, perustellun päätöksen saamiseen sekä oikeus hakea saatuun ratkaisuun muutosta lain sallimin keinoin. (PeL 1:21 §.)

Ulosoton yleisistä periaatteista merkittävimpiä ja keskeisimpiä on vaatimus ulosoton asian- ja tarkoituksenmukaisuudesta, ja ulosottokaareen on sisällytetty myös tätä periaatetta koskeva pykälä, joka kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti: "Ulosottomiehen tulee toimia virkatehtävissään asianmukaisesti ja puolueettomasti. Täytäntöönpanotehtävät tulee suorittaa joutuisasti, tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti aiheuttamatta vastaajalle tai sivulliselle suurempaa haittaa kuin täytäntöönpanon tarkoitus vaatii. Ulosottomiehen tulee edistää vastaajan omatoimisuutta ja asianosaisten välistä sovinnollisuutta ulosottoasiassa sopivalla tavalla." (UK 1:19.)

Ulosotossa ja ulosottomenettelyssä yhtenä vaikuttavana periaatteena on myös kuulemisperiaate. Kuulemisperiaatteen mukaan vastapuolen eli tässä tapauksessa velallisen kuulemista pidetään tärkeänä, ja ulosotossa tämä ilmenee lähinnä siten, että velalliselle annetaan mah-

dollisuus tulla kuulluksi itseään koskevaan ulosottoasiaan liittyen ulosottovaiheessa. Kuuleminen saattaa joissakin tilanteissa mahdollistaa myös sen, että velallisen toiveet otetaan huomioon ulosottomenettelyssä. Velallisen kuulemisen lisäksi ulosottomenettelyssä saatetaan kuulla myös esimerkiksi ulosoton hakijaa, jotakin toista velkojaa tai sivullista, johon kyseinen ulosottomenettely saattaa vaikuttaa. Varsinaisen kuulemisen lisäksi kuulemisperiaatetta toteutetaan ulosotossa myös erilaisilla ilmoituksilla, joita velalliselle lähetetään tämän ulosottoasiaan liittyen, kuten vireilletuloilmoituksella. (Leppänen & Linna 2014, 43-44.)

Ulosottomenettelyssä keskeisenä periaatteena on myös ulosoton virallistoimintoisuus, millä tarkoitetaan sitä, että ulosottomenettely perustuu hyvin vahvasti ulosottomiehen omaan aktiiviseen päätöksentekoon ja toimintaan. Ulosottomies myös tekee erilaisia toimenpiteitä ja velallista koskevia selvittelyjä viran puolesta, ja menettelyn eteneminen ja edistävien toimien tekeminen kuin myös ulosottomenettelyyn osallisten tarpeen mukainen informoiminen kuuluu ulosottomiehen vastuulle. Vaikka ulosottomies onkin ulosottomenettelyssä pääasiallinen aktiivinen toimija, on hakijalla ja velallisella itsellään luonnollisesti oma osuutensa ja vaikutusmahdollisuutensa ulosottoprosessissa. (Leppänen & Linna 2014, 49-51.)

Merkittävänä periaatteena ulosottomenettelyssä vaikuttaa myös attraktioperiaate. Kyseisen periaatteen mukaisesti ulosottomiehen on pääsääntöisesti ratkaistava itse ulosottomenettelyssä ilmenevät kysymykset ja ongelmat, joilla on merkitystä ulosottoasian täytäntöönpanossa. Täysin ulosotto-oikeuteen kuuluvien kysymysten lisäksi ulosottomiehen ratkaistavaksi voi tulla myös muunlaisia oikeudellisia kysymyksiä, jotka liittyvät ulosottoasian täytäntöönpanoon, kuten omistusoikeutta koskevia kysymyksiä. (Leppänen & Linna 2014, 53.)

Ulosotolle ominaista on myös se, että ulosotto on velalliskohtaista ja valtakunnallista. Ulosoton hallinnon tai organisaation kannalta ulosotto rajoittuu tiettyyn alueeseen tai piiriin, mutta ulosottomiehellä puolestaan on lainkäytön kannalta käytössään Suomen alue kokonaan. Ulosottomiehen kannalta menettely on siis valtakunnallista. Lisäksi ulosottojärjestelmä toimii siten, että jokaisella velallisella on oma vastaava ulosottomiehensä, ja tämä käsittelee kaikki samaa velallista koskevat ulosottoasiat. Tämä on ulosottomenettelyn tehokkuuden ja toimivuuden kannalta siksi, että ulosottomies oppii näin tuntemaan velallisten kokonaistilanteen ja toimimaan siten asianmukaisemmin. (Leppänen & Linna 2014, 58.)

2.4 Oikeudellinen sääntely

Ulosottoa säänteli reilun sadan vuoden verran ulosottolaki vuodelta 1895. Ulosottomenettelyä ja sitä koskevaa oikeudellista sääntelyä alettiin kuitenkin uudistaa niin sanotulla ulosoton kokonaisuudistuksella, jonka ensimmäinen vaihe alkoi vuonna 1996. Uudistuksen neljäntenä vaiheena oli ulosottokaaren (705/2007) voimaantulo vuonna 2008, ja uusi ulosottokaari tavallaan

kokosi yhteen kaikki uudistuksen aiemmat vaiheet. Vuoden 2007 ulosottokaari onkin merkittäv in ulosottoa sääntelevä laki. (Koulu & Lindfors, 19-20.)

Verojen ja julkisoikeudellisten maksujen täytäntöönpanoa koskeva oikeudellinen sääntely kuitenkin sisältyy verotäytäntöönpanolakiin, joka on ulosottokaaresta erillinen oma lakinsa, ja joka tuli voimaan samaan aikaan yhdessä uuden ulosottokaaren kanssa. Lisäksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen sekä sakkojen täytäntöönpanosta on olemassa omat erilliset lakinsa, joita ulosottotoiminnassa tulee noudattaa. (Koulu & Lindfors, 21, 26.)

2.5 Ulosottomenettely

Ulosottomenettelylle ominainen piirre on sen summaarisuus, mikä tarkoittaa sitä, että menettely ei ole luonteeltaan täysitutkintaista. Summaarisuudella pyritään ulosottomenettelyjen tehokkuuteen ja sujuvaan etenemiseen. Summaarinen menettely on ulosotossa joutuisuudelle välttämätöntä esimerkiksi siksi että käsiteltäviä ulosottoasioita on hyvin paljon, eivätkä ulosottoviranomaiset edes ehtisi tutkia täysivaltaisesti jokaista käsiteltäväkseen tulevaa asiaa. Lisäksi monet ulosottoasioita ovat luonteeltaan suhteellisen yksinkertaisia, ja menettely niiden suhteen on rutiininomaista. (Leppänen & Linna 2014, 53.)

2.5.1 Vireilletulo

Ulosottoasia tulee vireille, kun ulosottoa hakevan osapuolen hakemus saapuu ulosottovirastoon joko kirjallisena tai sähköisenä. Ulosottohakemuksessa tulee olla muun muassa tiedot hakijasta, velallisesta, johon hakemus kohdistuu, haettavista saatavista sekä siitä, halutaanko suppeaa (kohdistuu vain omaisuuteen, jota ei tarvitse realisoida) vai normaalia ulosottomenettelyä ja mahdollisesti merkintää passiivirekisteriin. (Koulu & Lindfors, 70-71, 73.)

Ulosoton edellytyksenä on se, että hakijalla on jokin ulosottoperuste. Ulosottoperusteena on useimmiten tuomioistuimen antama yksipuolinen tuomio tai tuomio, jossa on eriteltyä kaikki velallisen velvoitteet, kuten hänen maksettavakseen tuomiolla määrätyt saatavat ja oikeudenkäyntikulut. Jotkut maksut ovat lain perusteella ulosmittauskelpoisia myös ilman tuomioistuimen antamaa tuomiota, ja näissä tapauksissa ulosottoperusteeksi riittää maksuunpanoasiakirja, jonka viranomaisen on laatinut. Tällaisia maksuja ovat esimerkiksi verot ja muut julkisoikeudelliset maksut. Lisäksi ulosottokaaresta on lueteltu tietyntyyppiset tapaukset, joissa ei laadita lainkaan varsinaista ulosottoperustetta. Tämä koskee esimerkiksi maksamattomia vakuutusmaksuja. (Koulu & Lindfors, 97-99, 102.)

2.5.2 Vireilletulon vaikutukset

Kun ulosottoasia tulee hakemuksen johdosta vireille, ulosottomiehellä syntyy asiassa toimivalta, samoin velvollisuus toimia ulosottoasian vastaavan velvollisuuksien täyttymiseksi. Ulosottomiehen tehtävänä on ottaa selvää velallisen olinpaikasta sekä hänen tuloistaan ja ulosmittauskelpoisesta omaisuudestaan. Lisäksi ulosottotoimea koskeva oma muutoksenhakujärjestelmänsä astuu voimaan. Muutoksenhakujärjestelmän ominaisuuksiin kuuluu muun muassa asianosaisten oikeus esittää asiaa koskevia väitteitä sekä tehdä ulosottovalitus tuomioistumelle. Ulosottoasian tuleminen vireille lisäksi katkaisee velan tai muun saatavan vanhentumisen. (Koulu & Lindfors, 82.)

2.5.3 Ulosmittaus

Kun ulosottomiehelle syntyy asiassa toimivalta, voi hän alkaa suorittaa velalliselta ulosmittauksia tai suorittaa muita toimenpiteitä, joita vaaditaan velallisen velvollisuuksien täyttämiseksi. Mikäli velallisella on tuloja, jotka ylittävät laissa säädetyn suojaosuuden määrän, tai omaisuutta, jonka voi muuttaa rahaksi esimerkiksi huutokaupan kautta, tulee ulosmiehen suorittaa tarvittavat toimet ja tehdä ulosmittaus hakemuksen mukaisesti ja suorittaa tilityksenä velkojalle saadut määrät tämän saatavien maksamiseksi. Joissakin tapauksissa ulosottomies voi myös sopia velallisen kanssa, että tämä maksaa velkojaan vapaaehtoisesti esimerkiksi maksusuunnitelman mukaisesti. Kaikkein tavallisin ulosmittauksen kohde on velallisen palkkatulot, eläke tai elinkeinotoiminnasta saatavat tuotot, ja ne ovat myös ensisijaisia ulosmittauksen kohteita. Mikäli velallisella on omaisuutta, kuten kiinteistöjä, arvopapereita, autoja tai omistusasunto, eikä tuloista kerry riittävästi suorituksia velkojen maksamiseksi, voidaan omaisuutta ulosmitata pyrkien kuitenkin siihen, että viimeisenä keinona ulosmitataan esimerkiksi velallisen asunto tai muu velallisen kannalta merkittävä omaisuus. (Ulosmittaus 12.6.2015.)

Ulosottokaaren 4 luvun 21 § mukaan erottamisedun perusteella muun muassa tavallinen koti-irtaimisto sekä jotkin henkilökohtaiset esineet eivät yleensä ole ulosmittauskelpoista omaisuutta. Lisäksi ulosottokaaren 16 § sisältää kiellon turhasta ulosmittauksesta eli omaisuuden ulosmittaus on kiellettyä silloin, jos omaisuus on arvoltaan vähäistä ja siitä saatava tuotto riittäisi vain vähäiseen suoritukseen suhteessa velallisen velkoihin. (UK 4:16 & 21 §.)

2.5.4 Vireilläolon päättyminen

Ulosottokaari sisältää säännöksiä siitä, miten ulosottoasian vireilläolo päättyy; pääsäännön mukaan lopputilitykseen eli siihen, kun velka on maksettu kokonaisuudessaan taikka siihen, että ulosottomies palauttaa asian hakijalle estetodistuksella. Jos velallisella ei ole suojaosuuden

ylittävää tuloa eikä ulosmittauskelpoista omaisuutta tai hänen olinpaikkaansa ei saada lainkaan selvitettyä, ulosottomies laatii varattomuusesteen taikka varattomuus- sekä tuntemattomuusesteen. Muissa kuin maksusuorituksia koskeissa ulosottomenettelyissä vireilläolo päättyy siihen, että ulosottomies toimittaa tarvittavat täytäntöönpanotoimet, kuten esimerkiksi häätää tuomioistuimen tuomiolla muuttamaan veloitettun henkilön huoneistosta. Ulosottoasian vireilläolo voi päättyä myös sellaisilla tavoilla, joita ei ole laissa säännelty. Yksi tällaisista tavoista on ulosottoasian hakijan tekemä peruutus. (Koulu & Lindfors, 88-90.)

2.5.5 Velan vanhentuminen

Kun velka on vanhentunut, ei sitä voida enää periä velalliselta ulosottoimin. Velan vanhentumista sääntelee pääsääntöisesti vanhentumislaki, jonka mukaan esimerkiksi sopimusperusteinen, rahamääräinen velka vanhenee kokonaisuudessaan viimeistään 20 vuoden kuluttua velan syntymisestä silloin, kun velallisena on luonnollinen henkilö. Vanhentumislaki sisältää siis nimenomaiset säännökset ja määrääjat velkojen vanhentumista koskien, ja lisäksi se sisältää säännökset velan vanhentumisen katkaisusta. Vanhentumislaki ei kuitenkaan koske muun muassa elatusapuvelkoja eikä veroja tai muita julkisoikeudellisia maksuja koskevia saatavia. Niiden vanhentumisesta säännellään kustakin muulla lailla. Esimerkiksi elatusapusaatavista ja niiden vanhentumisesta on nimenomaiset säännökset Elatustukilaissa. (VanhL 1:1, 10 & 13a §.)

2.5.6 Ulosottomiehen esteellisyydestä

Ulosottomenettelyyn kuuluu myös kysymys ulosottomiehen esteellisyydestä. Ulosottoiminnan tulee ulosottokaarenkin sääntelyn mukaisesti olla asianmukaista, mihin luonnollisesti sisältyy myös vaatimus puolueettomasta käsittelystä. Tämä tietenkin edellyttää, että ulosottomiehen on toimittava virassaan puolueettomasti. Ulosottomies onkin esteellinen käsittelemään ulosottoasiaa siinä tilanteessa, kun hänellä on kyseiseen ulosottoasiaan tai asian osalliseen sellainen suhde, että on perusteltua syytä epäillä hänen puolueettomuuttaan asian käsittelyssä. (Leppänen & Linna 2014, 59.)

Esteellisyyttä koskevat perusteet on myös säännelty ulosottokaareissa 1 luvun 15 §:ssä. Ensinnäkin ulosottomies katsotaan esteelliseksi, jos hän itse tai hänelle läheinen henkilö on ulosottoasiassa osallisena taikka sivullisena, joka on esittänyt jonkin asiaa koskevan väitteen taikka vaatimuksen. Ulosottomiehen läheiseksi luokiteltavat henkilöt on myös erikseen määritelty ulosottokaareissa, ja tähän läheisten piiriin katsotaan kuuluvan muun muassa läheiset sukulaiset, puoliso sekä muutoin erityisen läheiset henkilöt, kuten hyvät ystävät. Lisäksi ulosottomies voidaan katsoa esteelliseksi, jos hänen asemansa esimerkiksi jossakin yrityksessä tai

muunlaisessa yhteisössä, joka on jollakin tapaa ulosottoasiassa osallisena, aiheuttaa syyn epäillä hänen toimiensa puolueettomuutta asian käsittelyssä. (UK 1:15 §.)

Ulosottomiehen esteellisuuden aiheuttaa myös se, jos hänelle itsellensä tai jollekin hänen läheiselleen on asian käsittelystä odotettavista jonkinlaista hyötyä taikka vahinkoa. Edellä mainittujen perusteiden lisäksi esteellisyys voi aiheutua myös ulosottomiehen ja ulosottoasiassa osallisena olevan vastapuoliasetelmasta jossakin oikeudellisessa tai hallinnollisessa prosessissa, siitä, että ulosottomies on aiemmin toiminut asiassa osallisena olevan asiamiehenä tai siksi, että ulosottomiehen ja asian osallisen välillä on jokin muu suhde, joka saattaisi olla omiaan vaarantamaan ulosottomiehen puolueettomuuden. Myös jokin muu edellä mainittuihin perusteisiin rinnastettava seikka, joka aiheuttaa epäilyn ulosottomiehen puolueettomuudesta, aiheuttaa jääviyden. (UK 1:15 §.)

2.5.7 Muutoksenhaku ulosotossa

Ulosottokaari sisältää nimenomaiset säännökset muutoksenhakukeinoista ulosottomenettelyssä. Ensinnäkin ulosottomiehen tekemistä päätöksistä tai hänen suorittamistaan täytäntöönpanotoimista on mahdollista valittaa ulosottovalituksena käräjäoikeuteen ja siten hakea ulosottoviranomaisen ratkaisuun muutosta. Ulosottovalituksia käsittelee vain osa käräjäoikeuksista, ja valituksen käsittelee kyseisistä tuomioistuimista se, jonka tuomiopiirin alueella valituksen kohteena oleva täytäntöönpanotoimi on tehty. (UK 11:2 §.)

Mikäli asianosainen kokee, että ulosottomies toimii virassaan virheellisesti tai laiminlyö ulosottomiehelle lailla asetettuja virkavelvollisuuksia, on asianosaisella mahdollisuus myös tehdä asiasta hallintokantelu. Hallintokantelu on luonteeltaan ilmoituksen tai ilmiannon kaltainen, ja se voidaan osoittaa Valtakunnanvoudinvirastolle, eduskunnan oikeusasiamiehelle taikka oikeuskanslerille. Hallintokantelulla ei ole tarkoitus sinänsä hakea muutosta johonkin ratkaisuun, vaan enemminkin puuttua virkamiehen, esimerkiksi ulosottomiehen, epäasianmukaiseen käytökseen virassaan. Mikäli kantelun tutkimisen johdosta havaitaan ulosottomiehen toimineen lainvastaisesti, on seurauksena virkamiehelle annettavaa hallinnollista ohjausta siitä, miten tämän tulisi lain mukaan toimia. Vakavimmissa tapauksissa seurauksena saattaa tulla kyseeseen myös huomautus tai jopa viraltapano. (Laillisuusvalvonta ulosotossa 19.11.2015.)

3 Keinotekoiset varallisuusjärjestelyt

Keinotekoisilla varallisuusjärjestelyillä tarkoitetaan siis erilaisia velallisten tekemiä varallisuus- ja omaisuusjärjestelyjä, joiden tarkoituksena on ulosoton välttäminen. Keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskeva lainsäädäntö on ollut Suomessa voimassa vasta alle parinkymmenen vuoden ajan. Keinotekoiisiin varallisuusjärjestelyihin alettiin alun perin kiinnittää

huomiota 1990-luvulla vallinneen laman aikana, jolloin huomattiin velallisen tehneen runsaasti erilaisia järjestelyjä loukaten siten velkojensa oikeuksia. Tästä syntyi tarve pyrkiä estämään keinotekoisia varallisuusjärjestelyjä lainsäädännöllisin keinoin. (Kukkonen, 2007, 11-12.)

Säännökset ulosoton keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden estämiseksi ja tehottomaksi tekemiseksi otettiin osaksi ulosottolakia hallituksen esityksen (HE) 275/1998 pohjalta. HE sisälsi ehdotukset muun muassa siitä, että keinotekoisina varallisuusjärjestelyinä pidettäviä velallisten menettelyjä ei katsottaisi esteeksi ulosmittaamiselle. Kuitenkin ehdotuksessa mainittiin myös, ettei ulosmittausta tulisi suorittaa siinä tapauksessa, että sivullinen henkilö voi osoittaa tällaisen ulosmittauksen olevan hänen oikeuksiinsa nähden vahingollinen. Lisäksi HE:ssä ehdotettiin lakiin lisättäväksi ulosoton välttelyn estäminen velallisen saamien erityisen runsaiden luontoisetujen kautta. Tällaisessa tapauksessa tuli HE:n mukaan määrätä velalliselle kohtuullinen palkka tätä koskevan säännöksen mukaisesti myös siinä tapauksessa, että kyse on velallisen omasta yrityksestä. (HE 275/1998.)

3.1 Ulosottokaaren säännökset keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä

Ulosottokaaren 4 luvun 14 § sisältää nimenomaiset säännökset siitä, miten keinotekoiset varallisuusjärjestelyt eivät estä omaisuuden ulosmittausta, vaikka omaisuus näennäisesti kuuluisi sivulliselle. Kyseisen pykälän mukaan sivullisen nimissä oleva omaisuus voidaan ulosmitata tietyin edellytyksin velallisen velkojen suorittamiseksi. Ensinnäkin edellytyksenä on se, että havaitaan sivullisen aseman pohjautuvan johonkin omaisuutta tai varallisuutta koskevaan näennäiseen järjestelyyn, eikä tämän järjestelyn oikeudellinen muoto ole tarkoituksenmukainen ottaen huomioon asian todellisen laadun ja tarkoituksen kokonaisuudessaan. Edellytyksenä on lisäksi, että tätä muotoa on käytetty nimenomaan tarkoituksena vältellä ulosottoa tai piilottaa velallisen järjestelyn kohteena oleva omaisuus. Lisäksi 14 § mukaan edellytetään sitä, että velallisella ulosotossa olevaa saatavaa ei todennäköisesti saada perittyä kohtuullisen ajan kuluessa ilman sivulliselta keinotekoisien järjestelyn vuoksi tapahtuvaa ulosmittausta. (UK 4:14 §.)

Ulosottokaari sisältää myös nimenomaiset säännökset koskien ulosoton välttelyä suurien luontoisetujen tai näennäisesti palkatta tai tavanomaista pienemmällä palkalla työskentelyn kautta. UK:n 4 luvun 46 § mukaan, mikäli velallinen saa huomattavia luontoisetuja eikä kykene osoittamaan niiden olevan välttämättömiä itsensä tai perheensä toimeentulon kannalta taikka muutoin ilmeisen perusteltuja, on ulosottomiehellä oikeus antaa velallisen työnantajalle maksukielto, jossa kyseiset luontoisedut on huomioitu. (UK 4:46 §.)

UK:n 4 luvun 47 § puolestaan sisältää nimenomaisen säännöksen palkan arvioimisesta eli niin kutsutun fiktiivipalkan määrittämisestä siinä tapauksessa, että velallinen työskentelee näennäisesti jonkun sivullisen tai itsensä omistaman yrityksen palveluksessa palkatta tai tavanomaista huomattavasti pienemmällä palkalla ilmeisesti välttääkseen palkan ulosmittausta. Ulosottomies saa tällöin määrittää, minkä suuruinen velallisen rahapalkka on, ja ulosmittaus tehdään tämän summan perusteella samalla tavoin kuin palkasta. Ulosottomiehen määräämän palkan tulee kuitenkin olla kohtuullinen, ja ulosottomiehen tulee arvioida, minkä suuruista palkkaa velallisen tekemästä työstä alueella tavanomaisesti maksettaisiin. (UK 4:47 §.)

UK:n 4:14 § säännösten taustalla voidaan katsoa olevan etenkin siviilioikeuden alalla vakiintunut oikeusperiaate koskien oikeuden väärinkäytön kieltoa. Tämän vakiintuneen ja siviilioikeudessa kiistattoman aseman saaneen oikeusperiaatteen mukaan oikeuden väärinkäyttö aiheuttaa sen, ettei asiassa synny tavanomaista oikeussuojaa. Ulosottokaaren säännökset keinotekoisien järjestelyiden sivuuttamisesta ulosmittauksessa katsotaankin osaltaan ilmentävän nimenomaisesti tätä oikeudellista periaatetta. (Kukkonen, 2007, 26.)

3.2 Sivullisen asemasta

Ulosottokaaren mukaan on kiellettyä ulosmitata sivullisen henkilön omaisuutta. Kyse on sivulliseen kohdistuvasta omaisuudensuojasta, ja periaatteen mukaan velallisen henkilön velkoja saadaan maksaa vain hänen omasta varallisuudestaan. Myös ulosottomiehen tekemien ulosottoimien tulee koskea vain velallisen omaa omaisuutta. Periaatetta noudatetaan, jos katsotaan omaisuuden riittävällä varmuudella kuuluvan sivullisen omistukseen, ellei kyseisessä tapauksessa ole pohjimmiltaan kyse jostakin ulosottokaaressakin säädetystä poikkeustilanteesta. (Lindfors 2008, 166-167.)

Ensinnäkin sivullisen omaisuutta on tietynlaisissa tilanteissa mahdollista ulosmitata hypoteekkituomiolla. Tämä tarkoittaa, että ulosottoasian ulosottoperusteen mukaan sivullisen omaisuuden katsotaan vastaavan ulosottoasian hakijan velkomasta saatavasta. Lisäksi poikkeustilanne voi olla sellainen, että sivullisen omaisuuden voidaan katsoa olevan jokin velallisen pääesineeseen kuuluva tarpeisto tai ainesosa. (Lindfors 2008, 168-169.)

UK:n 4 luvun 12 § mukaisesti sivulliselta saadaan ulosmitata irtainta omaisuutta myös siinä tapauksessa, että sen tosiasiallinen omistusoikeus on selvitetty tai sen katsotaan todennäköisesti kuuluvan velalliselle. Lisäksi UK:n saman luvun 10 § mukaisesti sivullisen hallinnasta voidaan ulosmitata sellaista irtainta omaisuutta, joka mitä ilmeisimmin on tosiasiallisesti velallisen omistamaa. Tällainen irtain omaisuus voidaan lähtökohtaisesti ulosmitata, jollei sivullinen

pysty esittämään häneltä vaadittua riittävää näyttöä siitä, että omaisuus tosiasiaa kuuluu hänelle itsellensä eikä velalliselle. (Vaativan perinnän tapausten käsittelyohje 2014.)

Sivullisen omaisuutta saattaa joutua ulosotossa mitatuksi myös esimerkiksi perustuen yhteisomistussuhteeseen yhdessä velallisen kanssa. Lisäksi on mahdollista, että ulosotossa noudatettavien presumptio- sekä näyttökynnyssäännösten vuoksi joskus myös sivullisen omaisuutta tulee ulosmitatuksi velallisen velkoihin, sillä kyseisten säännösten nojalla ulosmittauksen ei välttämättä tule perustua omaisuuden omistusoikeuden täydelliseen selvittämiseen. (Lindfors 2008, 175, 177.) Kuten edellä on myös todettu, voidaan sivullisen omistuksessa olevaa omaisuutta UK:n 4:14 § mukaan ulosmitata myös silloin, kun katsotaan olevan kyseessä keinotekoinen varallisuusjärjestely. Sama pykälä sisältää kuitenkin myös säännöksen siitä, ettei ulosmittausta saa tehdä, mikäli keinotekoisessa varallisuusjärjestelyssä osallisena oleva sivullinen voi riittävästi osoittaa, että kyseessä olevan omaisuuden ulosmittaus loukkaisi hänen oikeuttaan. (UK 4:14 §.)

3.3 Keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden eri muotoja

On olemassa monia hyvinkin erilaisia keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden eri muotoja, kuten muun muassa hallituksen esityksestä 275/1998 sekä ulosottokaaren erilaisia varallisuusjärjestelytapauksia koskevasta sääntelystä ilmenee. Varallisuusjärjestely voi olla sellainen, että velallisen omaisuutta tai varallisuutta on siirretty sivullisen henkilön, kuten esimerkiksi perheenjäsenen tai asiassa bulvaanina toimivan henkilön nimiin esimerkiksi myymällä tai lahjoittamalla omaisuutta näennäisesti, vaikka velallinen tosiasiaa käyttäisi ja hallitsisi omaisuuttaan aivan samalla tavoin kuin ennen kauppaa tai lahjoitustakin. Omaisuus ei vain näy erilaisissa ulosottomiesten velallisten omaisuutta koskevassa selvitystyössään käyttämässä rekistereissä, kuten ajoneuvotietojärjestelmässä ja kiinteistötietojärjestelmässä velallisen vaan jonkun sivullisen henkilön nimissä. Keinotekoinen järjestely voi tapahtua myös siinä muodossa, että velallinen saa itsensä tai jonkun läheisensä omistuksessa olevalta yritykseltä merkittäviä luontoisetuja ja muita taloudellisia etuja ja suorituksia vastineeksi tekemästään työstä, vaikka kyseinen velallinen on ulosotolle ilmoittanut, ettei saisi lainkaan palkkaa. (Kihlakunnanulosottomies A, haastattelu 19.10.2015.)

Keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden taustalla voi olla monenlaisia syitä. Ensinnäkin velkaantunut tai velkaantumassa oleva saattaa kokea halua järjestellä omaisuuttaan varmistaakseen sen hallinnan säilymisen itsellään tai lähipiirillään, jolloin hänellä olisi mahdollisuus käyttää kyseiseen omaisuuteen liittyvää tosiasiallista määräysvaltaa. Joissakin tapauksissa keinotekoiset järjestelyt aloitetaan jopa ennen kuin todellinen uhka velkaantumisesta on syntynyt. Syynä tällaiseen järjestelyyn on usein riskien ja omaisuuden menettämisen mahdolli-

suuden minimoiminen silloin, kun harjoitetaan jonkinlaista riskialtista toimintaa. (Marttila 2006, 769.)

Haastattelin aiheesta ja erilaisista varallisuusjärjestelytyypeistä kahta kihlakunnanulosottomiestä, ja kysyin heiltä, millaisia erilaisia keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä he ovat työssään kohdanneet. Toinen kihlakunnanulosottomiehistä työskentelee Kanta-Hämeen ulosottovirastossa, ja toinen puolestaan Pirkanmaan ulosottovirastossa erikoisperinnän tehtävissä. Kutsun tässä opinnäytteessäni haastattelemistani ulosottomiehistä ensimmäistä A:ksi ja jälkimmäistä B:ksi.

Ulosottomies A kertoo, että ensinnäkin kihlakunnanulosottomiehen työssä keinotekoisia varallisuusjärjestelyjä tulee vastaan kaiken kaikkiaan vain melko vähän, ja niistä suurin osa on asioita, jotka koskevat jossakin yrityksessä palkatta tai huomattavalla alipalkalla työskentelevien velallisten palkan arvioimista eli fiktiivipalkan määrittämistä ulosmittausta varten. Kuitenkin näissäkin asioissa on ongelmallista se, että työnantajayritys on usein perheyrittäjä ja tavallisesti itsekkin velallisena. Tämä vaikeuttaa luonnollisesti ulosmittausta velalliselle määritellyn fiktiivipalkan perusteella. Fiktiivipalkkoja koskevien asioiden lisäksi ulosottomies A kertoo, että myös tapauksia, jossa velallinen tarkoituksella saa huomattavan suuria luontoisetuja ja korvauksia, kuten päivärahoja tai kilometrikorvauksia, palkan ulosmittauksen välttelemiseksi, tulee työssä vastaan aina silloin tällöin.

Kihlakunnanulosottomiehen työssään kohtaamista keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä yleisimpiä fiktiivipalkkoja ja suuria luontoisetuja koskevien asioiden jälkeen on perheen sisäiset varallisuusjärjestelyt. Useimmiten on kyse siitä, että auto on rekisteröitynä vakuutusten saamisen vuoksi toisen perheenjäsenen nimiin, vaikka velallinen autoa tosiasiaassa käyttäisikin. Usein näissä tapauksissa on kyse niin vähäarvoisista autoista, ettei ulosottomiehellä ole syytä ryhtyä asian suhteen toimenpiteisiin, vaikka edellä mainittu tilanne sinänsä täyttäisikin keinotekoisien varallisuusjärjestelyn tunnusmerkit.

Joskus kuitenkin perheen sisäiset varallisuusjärjestelyt ovat luonteeltaan harkittuja, ja kyse on arvokkaammasta omaisuudesta, kuten esimerkiksi perheen kodista, jota on tietoisesti järjestelty siten, että omaisuus pysyisi ulosoton ulottumattomissa. Kihlakunnanulosottomiehen työssä tulee joskus harvoin vastaan myös tapauksia, joissa velallinen näyttäisi kaikin puolin rekistereitä tutkimalla, häntä haastatteleamalla ja selvityksiä tekemällä olevan varaton, mutta kuitenkin hänen tilillään liikkuu suuria summia rahaa yhden tai useamman yrityksen kautta. Edellä mainitut tilanteet luonnollisesti edellyttävät ulosottomiehellä toimenpiteitä. Rikollista toimintaa epäillessään ulosottomiehen on myös ilmoitettava epäilyistään eteenpäin, ja tällaiset tapaukset myös useimmiten siirtyvät erikoisperinnän tutkittavaksi.

Ulosottomies B puolestaan toimii ulosoton erikoisperinnän tehtävissä. Erikoisperinnän toimenkuvaan kuuluu nimenomaan tavallista monimutkaisempien ja ongelmallisempien ulosottoasioiden perusteellinen tutkiminen. Keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden selvittäminen ja käsittely siis olennaisena osana kuuluu erikoisperinnän toimialaan. Ulosottomies B kertoo, että erikoisperinnässä tulee vastaan monenlaisia erilaisia keinotekoisia varallisuusjärjestelyjä, ja tyypillistä niille on ulosoton tietoinen välttely ja väärinkäytösepäilyt sekä yritysliityntäisyys.

Erikoisperinnässä käsiteltävät varallisuusjärjestelyt voivat olla luonteeltaan esimerkiksi tavallista monimutkaisempia perheen sisäisiä järjestelyjä tai tilanteita, joissa velallinen käyttää ulosoton välttelyssä yhtä tai useampaakin yritystä. Velallinen saattaa käyttää yrityksen rahoja kuten omiaan tai velallisen ja yrityksen varallisuus on muutoin järjestelty sekaisin ulosoton välttelemiseksi. Ulosottomies B:n mukaan joskus työssä tulee vastaan myös ulosottoasioita, joissa on mukana niin sanottu kokonainen yritysrypäs, ja tällaisten tapausten tutkiminen ja selvittäminen vaatii paljon työtä ja aikaa. Joillakin varallisuusjärjestelyistä onkin vahva liityntä harmaaseen talouteen ja talousrikollisuuteen, ja suuri osa erikoisperinnän hoidettavaksi tulevista ulosottoasioista sisältääkin rikollista taloudellista toimintaa.

Edellä mainittujen erikoisperinnässä usein käsiteltävien keinotekoisten varallisuusjärjestelytyyppien lisäksi ulosottomies B kertoo, että erikoisperinnän hoidettavaksi tulleista asioista osa sisältää kansainvälisiä liityntöjä. Mukana ulosottoasiassa ja varallisuusjärjestelyssä saattaa olla esimerkiksi ulkomailla toimivia yrityksiä, velallisella saattaa olla käytössään ulkomaisia pankkitilejä tai omistuksessaan ulkomailla omaisuutta, tai velallinen itse saattaa oleskella ulkomailla. Kansainvälisiä yhteyksiä sisältävissä asioissa ulosottomies B:n mukaan viranomaisen välinen yhteistyö asian selvittämiseksi on hyvin merkittävässä asemassa.

3.4 Selvittämiskeinot

Kuten tässä työssä on aiemmin todettu, käyttävät ulosottomiehet velallisia ja heidän omaisuuttaan koskevassa selvitystyössä erilaisia rekistereitä, kuten väestötietojärjestelmää, liikennetietojärjestelmää, yritystietorekisteriä sekä kiinteistörekisteriä. Keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden paljastumiseksi ja niiden tutkimisessa tarvitaan varmasti kuitenkin myös muita keinoja ja tiedonlähteitä, sillä rekistereissä omaisuus ei järjestelyiden vuoksi näy merkittynä velallisen nimiin. Haastatellessani ulosottomiehiä kysyinkin heiltä myös, mitä muita erilaisia keinoja he käyttävät varallisuusjärjestelyiden havaitsemiseksi ja selvittämiseksi.

Ulosottomies A kertoo, että kihlakunnanulosottomiehet käyttävät myös keinotekoisia varallisuusjärjestelyjä koskevassa selvitystyössään erilaisia järjestelmiä ja rekistereitä, kuten väestö-, kiinteistö-, ajoneuvo- ja yritystietojärjestelmää. Tarvittaessa ulosottomiehillä on pääsy

myös esimerkiksi ase- ja venerekisteriin. Merkittävänä osana selvitystyötä on myös velallisen tilitietojen ja esimerkiksi yrityksen kirjanpidon tutkiminen. Lisäksi tietoa hankittaessa ulosottomies haastattelee velallista ja asiaan osallisia sivullisia, kuten velallisen perheenjäseniä, sekä tekee velallisesta mahdollisimman tarkan ulosottoselvityksen.

Ulosottomies A:n mukaan erilaisia selvittämiskeinoja on kaiken kaikkiaan paljon, sillä ulosottomies saa laajasti muilta viranomaisilta ja esimerkiksi vakuutusyhtiöiltä velallisia koskevia tietoja pyytämällä tarpeen vaatiessa. Viranomaisreittien kautta saatavien asiakirjojen ja järjestelmiin tallennettujen tietojen tarkastelun lisäksi ulosottomiehet käyttävät selvitystyössään internetin hakutyökaluja, kuten Googlea, sekä seuraavat velallisten sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa, itsestään jakamiaan tietoja. Ulosottomies A kertoo lisäksi, että edellä mainittuja selvittämiskeinoja sovelletaan itse velallisen lisäksi tietynlaisissa tapauksissa, kuten esimerkiksi juurikin keinotekoisista varallisuusjärjestelyä epäiltäessä ja silloin, kun on kyse suurista velkasummista, myös mahdollisesti hänen perheenjäseniinsä ja muihin asiassa mahdollisesti osallisena oleviin sivullisiin.

Ulosottomies B puolestaan kertoo, että käytännössä erikoisperinnällä on käytössään samat selvityskeinot kuin tavallisella kihlakunnanulosottomiehellä eli samat rekisterit ja järjestelmät, pääsy velallisen tilitietoihin, velallisille ja asian sivullisille suoritettut haastattelut, ulosottoselvitykset sekä internetin hakutyökalut. Erikoisperinnässä kuitenkin selvitystyöhön paneudutaan syvällisemmin ja perusteellisemmin kuin niin sanotussa tavallisessa ulosottomenettelyssä. Erikoisperinnälle on lisäksi ominaista aktiivinen yhteistyö muiden viranomaisten, etenkin poliisin, verottajan ja tullin kanssa. Viranomaisyhteistyö onkin hyvin keskeisessä osassa erikoisperinnässä tapahtuvassa, esimerkiksi keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevassa selvitystyössä. Vaikka kihlakunnanulosottomiehillä on myös oikeudet saada muilta viranomaisilta ja esimerkiksi vakuutuslaitoksilta tietoja velallisista, on erikoisperinnässä tapahtuva viranomaisten välinen yhteistyö huomattavasti intensiivisempää, ja yhteistyön osapuolet, laatu ja laajuus määräytyvät käsiteltävänä olevan asian mukaan.

Lisäksi kysyin ulosottomiehiltä, miten heidän käytettävissään olevia selvityskeinoja voisi mahdollisesti tehostaa. Kuten edelläkin mainitaan, erikoisperinnässä ulosottoviranomaiset tekevät yhteistyötä myös muiden viranomaistahojen ja myös ulkomaalaisten viranomaisten kanssa. Ulosottomies B:ltä kysyinkin lisäksi, olisiko viranomaisten välisessä yhteistyössä joitakin kehittämisen kohteita yleisesti sekä kansainvälisellä tasolla.

Ulosottomies A:n mielestä nykyisin ulosottomiesten käytettävissä olevat selvityskeinot ovat kokonaisuudessaan kattavat etenkin sen ansiosta, että ulosottomiehillä on laaja pääsy erilaisiin rekistereihin sekä velallisten tilitietoihin, ja lisäksi viranomaisilta ja muilta tahoilta on mahdollista saada velallista koskevia asiakirjoja pyydettäessä, silloin kun se on tarpeen.

Kuitenkin ulosottomies A:n mielestä olisi hyvä, että velallisten kaikkiin pankkitietoihin olisi ulosotosta käsin suora yhteys, eikä niitä tarvitsisi erikseen tilata. Tilaaminen ja tiedusteluihin vastauksen antavan vastapuolen viive aiheuttavat tietenkin hieman viivästystä myös ulosottoasian käsittelyssä.

Ulosottomies B on myös sitä mieltä, että selvityskeinot ovat nykyisellään kattavia ja tehokkaita, mutta kuitenkin olisi tehokkaampaa, jos velallisen pankkitietoja ei tarvitsisi erikseen tilata, vaan niihin kaikkiin olisi ulosottomiehellä suora yhteys. Lisäksi hän on sitä mieltä, että kaiken kaikkiaan ulosoton käytettävissä olevissa järjestelmissä olisi jonkin verran parantamisen ja tehostamisen varaa. Ulosottomiehen kannalta olisi hyvä, jos muun muassa velallista koskevia omaisuus- ja varallisuustietoja olisi selkeästi näkyvissä ulosottojärjestelmässä samassa tilassa, eikä kaikkia tietoja tarvitsisi erikseen hakea.

Viranomaisten yhteistyötä ja toiminnan tehokkuutta ajatellen olisi puolestaan mielekästä, että eri viranomaisilla olisi käytössään nykyistä enemmän samoja järjestelmiä. Viranomaisten välisestä yhteistyöstä ulosottomies B on kaikkiaan sitä mieltä, että viranomaisyhteistyötä tulisi laajentaa siten, että yhteistyössä ulosoton kanssa toimisi nykyistä laajemmin eri viranomaisia, ja että palaverikäytäntö myös nykyisten ulosoton kanssa yhteistyössä toimivien viranomaisten kanssa saisi olla aktiivisempaa ja yhteistyö intensiivisempää. Ulosottomies B nimitäin kokee viranomaisten välisen yhteistyön merkittäväksi ja hyödylliseksi erikoisperinnän hoidettavana olevien asioiden selvitystyössä.

Kansainvälisiä liityntöjä sisältävissä ulosottoasioissa erikoisperintä toimii yhteistyössä myös ulkomaisten viranomaisten kanssa. Ulosottomies B kokee kansainvälisen yhteistyön kuitenkin hankalaksi. On käynyt esimerkiksi niin, ettei ulkomaiselta viranomaiselta ole saatu minkäänlaista vastausta tiedusteluihin tai pyyntöihin, vaikka niitä koskevat asiakirjat olisi asianmukaisesti tälle toimitettukin. Kaiken kaikkiaan tietojen saaminen ulkomailta on erittäin vaikeaa. Lisäksi ulosottomies B:n mukaan yksi kansainvälisen yhteistyön haasteista on se, ettei EU-tasollakaan eri maiden ulosottolaitosten välillä ole tähän mennessä ollut keskinäistä yhteistyötä. Lisäksi osa muiden maiden ulosottolaitoksista on kokonaan yksityistettyjä, mikä hankaloittaa myös kansainvälistä yhteistyötä ja sen kehittymistä.

3.5 Tunnistaminen ja arvioiminen

Ulosottomies A:ta haastatellessani kysyin häneltä myös, miten ulosottomies toimii epäillensä keinotekoisen varallisuusjärjestelyn olemassaoloa. Ensinnäkin ulosottomies pyrkii selvittämään kokonaistilanteen sekä hankkimaan tietoa ja näyttöä asiasta hyödyntämällä kattavasti ulosottomiehen käytettävissä olevia selvityskeinoja. Asiasta haastatellaan velallista ja sekä epäillyssä varallisuusjärjestelyssä osallisena olevaa yhtä tai useampaa sivullista. Sivullisesta

laaditaan myös sivullisselvitys. Kun ulosottomies on tutkinut asiaa ja hankkinut riittävän laajan ja kattavan näytön siitä, että kyseessä on keinotekoinen varallisuusjärjestely, on kihlakunnanvoudin tehtävänä päättää, tehdäänkö sivulliselta ulosmittaus sivuuttaen täten keinotekoinen varallisuusjärjestely. Ulosottomies A painottaa kuitenkin, että ulosmittaus keinotekoista järjestelyä koskevan UK:n 4 luvun 14 § nojalla on aina toissijainen, ja sitä käytetään ainoastaan tapauksissa, joissa ulosmittausta ei voida suorittaa saman luvun 10 § tai 12 § mukaisesti.

Keinotekoista varallisuusjärjestelyä vahvasti epäiltäessä laajojen selvitysten jälkeen on mahdollista tehdä sivulliselta ulosmittaus myös väliaikaistoimena. Tällöin ulosmitattava omaisuus niin sanotusti jäädytetään, ja ulosmittauksen osallisilla on 3 viikkoa aikaa toimittaa dokumentteja ja esittää ulosottoviranomaisille riittävä näyttö siitä, että ulosmittaus tosiasiasa kuuluu sivulliselle. 3 viikon aikana ulosottomies voi myös haastatella sivullisia ja esittää heille asiasta tarkentavia kysymyksiä. 3 viikon määräajan jälkeen näytön riittävydestä riippuen väliaikaistoimi joko raukeaa, tai ulosottomies suorittaa varsinaisen ulosmittauksen.

Ulosottomies A kertoo, että hänellä on työssään lakiin perustuva velvollisuus ilmoittaa muun muassa havaitsemistaan rikos- ja väärinkäytösepäilyistä. Lisäksi silloin, kun epäillään keinotekoista varallisuusjärjestelyä, johon ulosottomies selvitystyönsä perusteella uskoo liittyvän harmaata taloutta tai talousrikollisuutta, tulee ulosottomiehen esittää asiaa siirrettäväksi erikoisperinnän hoidettavaksi. Ulosottomies esittää asiaa erikoisperintään siirrettäväksi myös silloin, kun se on erityisen vaikea ja monimutkainen.

Keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden suhteen on siis ensisijaisen tärkeää kokonaistilanteen selvittäminen ja riittävän näytön kerääminen. Ulosottomiehen on tilannetta arvioidessaan pystyttävä osoittamaan, että velallisen pyrkimyksenä on toiminnallaan ulosoton vältteleminen, sillä ulosoton välttely kuuluu olennaisena osana keinotekoisien varallisuusjärjestelyjen tunnusmerkistöön. Lisäksi asiassa tulee kyetä osoittamaan, että asiassa on kysymys järjestelystä, jonka on luonteeltaan vain näennäinen eli velallisella on omaisuuteen kohdistuva tosiasiallinen määräysvalta, ja omaisuus on järjestelty jollakin oikeustoimella, jonka muoto on tarkoituksellisesti harhaanjohtava. (Marttila 2006, 783.)

Keinotekoisia varallisuusjärjestelyä koskevaa lainsäädäntöä soveltavan ongelmaksi muotoutuu ennen kaikkea se, miten pystytään selvittämään tilanteessa varallisuuden tosiasiallinen omistus. Keskeisimmiksi kysymyksiksi nousee, kenellä on kyseessä olevaan omaisuuteen tai varallisuuden todellinen omistusoikeus, ja täyttääkö tämä omistusoikeus kaikki ne edellytykset, jotka vaaditaan siihen, että omaisuuden järjestelyä voidaan pitää keinotekoisena. Ulosottomiehen tulee siis harkita, onko sivullinen, jonka omistuksessa omaisuus näyttäisi olevan, todellinen vai epäaito omistaja. Usein tämä voidaan havaita tarkastelemalla velallisen sekä si-

vullisen tosiasiallista käyttäytymistä ja toimintaa, mutta tämä on ulosottomiehen myös pysyttävä näyttämään toteen. Omistusoikeuteen kohdistuu kuitenkin perustuslaillakin taattu suoja, ja tämän perusoikeussuojan sivuuttaminen vaatii painavia perusteita. (Marttila 2006, 772 & 778.)

Ulosottomiehen on siis tarkasteltava keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä ja järjestelyyn sisältyviä velallisen ja sivullisen toimenpiteitä kokonaisuutena, ja arviointi on tehtävä tapauskohtaisesti. Myös varallisuusjärjestelyn toimintaympäristöä pitää tarkastella kokonaisuutena, ja järjestelyssä mukana olevien eri tahojen välisiä suhteita tulee tarkastella. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös näiden tahojen oletetut tarkoituksiperät ja motiivit sekä heidän tekemiensä toimien vaikutukset kokonaisuudessaan. Velallisen toimintaa tulee myös arvioida sellaisesta näkökulmasta, että hänen tosiallista toimintaansa verrataan siihen, mikä olisi hänelle tyypillistä ja tavanomaista toimintaa kyseisessä tilanteessa. Tarkoituksena on siis tarkastella sitä, miten velallisen toiminta on poikennut siitä, miten hänen voitaisiin olettaa normaalisti tilanteessa toimivan. (Marttila 2006, 782.)

Kaiken kaikkiaan keinotekoisien järjestelyiden arviointi ja niiden näyttäminen toteen muodostuu ulosottomiehelle todennäköisesti erityisen hankalaksi tilanteissa, joissa omaisuutta on siirretty perheen sisällä esimerkiksi toiselta avo- tai aviopuolisolta toiselle, vanhemmilta lapsille tai toisin päin taikka tilanteissa, joissa omaisuutta on siirretty jonkin yhteisön ja sitä edustavien tahojen välillä. Tällaisissa tilanteissa omaisuuden luovuttavalla osapuolella eli keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä tarkasteltaessa velallisella, voi luovutuksesta huolimatta säilyä jonkinlainen hallinta- tai käyttöoikeus hänen luovuttamaansa omaisuuteen. Näin ollen keinotekoisen järjestelyn erottaminen sekä sen riittävä toteennäyttäminen on usein ongelmallista. (Kukkonen 2008, 533.)

3.6 Keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden suhde muihin oikeudenaloihin

Kuten edellä kerrotuista kihlakunnanulosottomiesten haastatteluistakin tulee ilmi, on joillakin keinotekoisilla varallisuusjärjestelyillä vahvasti liityntää ulosotto-oikeuden lisäksi myös muihin oikeudenaloihin. Useimmiten tällaiset keinotekoiset varallisuusjärjestelyt liittyvät rikosoikeuteen, sillä velallisen toiminta ja menettelytavat saattavat täyttää jonkin rikoksen, kuten velallisen petoksen tai veropetoksen tunnusmerkit. Joissakin tapauksissa asiaa tulee toisaalta tarkastella sopimus- ja velvoiteoikeuden näkökulmasta esimerkiksi silloin, kun on syytä epäillä esimerkiksi omaisuuden luovutuksen pätemättömyyttä. Lisäksi silloin, kun ulosoton välttelyssä käytetään yhtä tai useampaa yritystä, on toiminnalla liityntää myös yhtiöoikeuteen.

Keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden voidaankin katsoa olevan eräs talousrikollisuuden muoto, ja järjestelyillä itse rikolliset teot ja oikeustoimet on pyritty tekemään erilaisten

asiakirjojen muodossa siten, että ne päällisin puolin vaikuttavat kaikin puolin asianmukaisilta ja laillisilta. Keinotekoisille järjestelyille onkin ominaista se, että ne ovat yleensä hyvin suunniteltuja ja niiden tekijöillä on myös aiheeseen liittyvää tietoa, jota käyttää hyväksi. Keinotekoisissa järjestelyissä velalliset osaavatkin käyttää hyväkseen oikeusjärjestelmässä olevia heikkouksia. Voisi siis sanoa, että keinotekoisilla järjestelyillä ei ole vain vahva liityntä rikos-oikeuteen, vaan niitä käytetään nimenomaan usein välineenä velallisen tekemissä rikoksissa (Myllymäki 2010, 15.) Tästä syystä velallisen rikosten ja keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden sekä muiden ulosoton välttelykeinojen välinen rajanveto voi joissakin tapauksessa olla hyvinkin vaikeaa. On kuitenkin huomioitava, ettei UK:n keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevan 4:14 § soveltaminen itsessään tee kyseessä olevaa järjestelyä varsinaisesti laitto-maksi tai siihen liittyviä oikeustoimia pätemättömiksi. (Kukkonen 2011, 276.)

3.6.1 Velallisen epärehellisyys ja velallisen petos

Velallisen epärehellisyys on rikoslaissa täsmällisesti määritelty. Velallisen epärehellisyys tarkoittaa, että velallinen on itse aiheuttanut oman maksukyvyttömyytensä tai ainakin olennaisesti pahentanut jo olemassa olevaa maksukyvyttömyyttään. Tällaisen toiminnan katsotaan täyttävän velallisen epärehellisyyden tunnusmerkistön, mikäli se on tapahtunut jollakin neljästä täsmällisesti määritellystä tavasta. Nämä tavat ovat ensinnäkin omaisuuden tahallinen hävittäminen, omaisuuden lahjoittaminen tai sen luovuttaminen muulla tavoin pois velallisen omistuksesta ilman että siihen on hyvää syytä, omaisuuden siirto velkojien ulottumattomille toiseen valtioon tai se, että velallinen perusteetta lisää omia velvoitteitaan aiheuttaen näin maksukyvyttömyytensä. Vaikka tunnusmerkistö ja tekotavat onkin rikoslaissa määritelty tyhjentyvästi, ovat nämä seikat kuitenkin niin avoimia, että varallisuusjärjestelyistä hyvin monet sopivat kyseisiin määriteltyihin tekotapoihin. (Nordström 2012, 30.)

Velallisen petos on myös rikoslaissa määritelty rangaistavaksi teoksi, ja myös velallisen petosta koskevassa sääntelyssä on määritelty neljä eri tekotapaa, jotka voivat täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Velallisen petos voi tapahtua salaamalla omaisuutta, ja myös omaisuuden ilmoittamatta jättäminen voidaan katsoa salaamiseksi. Petos voi tapahtua myös velallisen ilmoittamalla velvoitteen, joka on kokonaisuudessaan tai osittain perusteeton tai sen perustana on jokin valeoikeustoimi. Myös muunlaisen väärän tai luonteeltaan harhaanjohtavan tiedon tarkoituksellinen antaminen seikasta, jolla katsotaan olevan velallisen velkojien kannalta olennaista merkitystä, katsotaan täyttävän velallisen petoksen tunnusmerkistön, samoin kuin velkojen jättämisen ilmoittamatta. (Kukkonen 2010, 781.) Keinotekoinen varallisuusjärjestely voi siis useastikin täyttää myös velallisen epärehellisyyden tai velallisen petoksen tunnusmerkistön.

3.6.2 Veropetos

Veropetos on rikoslailla säädetty rangaistavaksi teoksi, ja veropetos määritellään lieväksi veropetokseksi, veropetokseksi tai törkeäksi veropetokseksi asian ja toiminnan laadusta riippuen. Veropetoksen tunnusmerkkeihin kuuluu, että viranomaiselle annetaan veron määrittelyä varten väärää tietoa tai tällaista veron määrittämiseen vaikuttavaa tietoa salataan. Veropetokseksi katsotaan myös sellainen toiminta, jolla vältellään verotusta laiminlyömällä jokin verotusta varten erikseen säädetty velvollisuus. Lisäksi veropetokseksi katsotaan myös muunlainen petollinen toiminta, jonka tavoitteena veronmaksamisen vältteleminen. (RL 29: 1-3 §.)

Joissain tapauksissa ulosoton selvittämiin keinotekoisiiin varallisuusjärjestelyihin liittyy siis esimerkiksi myös talousrikollisuutta ja harmaata taloutta. Tällaisissa järjestelyissä on todennäköisesti silloin tällöin mukana myös suunnitelmallista ja merkittävää veronkiertoa. Joissakin keinotekoisissa varallisuusjärjestelyissä velallisen toiminta saattaa siis täyttää myös veropetoksen tunnusmerkit.

3.6.3 Valeoikeustoimet ja oikeustoimien pätemättömyys

Valeoikeustoimet ovat oikeustoimia, jotka ovat luonteeltaan näennäisiä ja joiden aiheuttamia oikeusvaikutuksia oikeustoimen osapuolet eivät tosiasiasa ole halunneet saada aikaiseksi. Ulosoton välttelemisen näkökulmasta valeoikeustoimen tarkoituksena useimmiten on saada velkojat ja ulosottoviranomaiset uskomaan omaisuuden siirtyneen pätevällä oikeustoimella pois velallisen omistuksesta jollekin sivulliselle henkilölle tai yritykselle. Valeoikeustoimea arvioitaessa otetaan huomioon oikeustoimia sääntelevä laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista eli OikTL. (Kukkonen 2008, 521.)

Oikeustoimen pätemättömyydestä on tarkat säännökset lain varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (OikTL) 3. luvussa. OikTL:n 3 luvun mukaan oikeustoimen pätemättömyyden voi aiheuttaa osapuoleen kohdistettu pakko, petollinen viettely tai osapuolen ymmärtämättömyyden, erehdyksen tai muun seikan käyttäminen hyväksi oikeustointa tehtäessä. Lisäksi sinänsä pätevä oikeustoimi voi olla pätemätön sillä perusteella, että sen saattaminen voimaan oikeustoimea tehtäessä vallinneet olosuhteet huomioon ottaen olisi kunnianvastaista. (OikTL 3:28-33 §.)

Valeoikeustoimilla sekä velallisen tekemien oikeustoimien pätemättömyydellä katsotaan ulosotto-oikeudessa olevan etusija keinotekoisiiin varallisuusjärjestelyihin ja takaisinsaantiin nähdessä silloin, kun on kyse soveltamisesta. Takaisinsaanti ja UK:n 4:14 § soveltaminen on puolestaan molemmat katsottu soveltamisvaihtoehtoiksi, jotka poissulkevat toisensa. Valeoikeustoimeen tai pätemättömään oikeustoimeen vetoaminen on siis ensisijainen vaihtoehto. Ulos-

ottomiehellä on niihin kohdistuva selvitysvelvollisuus viran puolesta, mutta niihin vetoavaan osapuoleen kohdistuu varsinainen asian toteennäyttämistä koskeva näyttötaakka. Kuitenkin riittävästi valeoikeustoimesta tai pätemättömyydestä näyttöä kerättyään ulosottomies voi myös itse suorittaa ulosmittauksen UK:n 4:10 tai 12 § vedoten. (Kukkonen 2008, 526, 532.)

3.6.4 Takaisinsaanti

Takaisinsaanti on menettely, joka kohdistuu todelliseen omaisuuden luovutukseen. Omaisuus ja siihen kohdistuva määräysvalta on siis siirretty velalliselta sivullisen omistukseen sellaisella oikeustoimella, joka on kaikin puolin asianmukainen ja pätevä. Osapuolten todellisena tarkoituksena on myös ollut saada oikeustoimella aikaan sen aiheuttamat oikeusvaikutukset. Tällaiset lailliset ja asianmukaiset oikeustoimetkin on kuitenkin mahdollista peräyttää ulosottomenettelyssä, mikäli perusteet takaisinsaannille ovat olemassa. (Kukkonen 2008, 524.)

Nämä perusteet on säädetty takaisinsaantilaissa, ja ulosottomenettelyssä tapahtuvassa takaisinsaannissa noudatetaan UK:n 3 luvun 84 ja 89 §. (Kukkonen 2008, 525.) UK:n 3:84 § mukaan tehty oikeustoimi, siihen rinnastettava järjestely tai muu menettely voidaan peräyttää, mikäli sen katsotaan loukkaavaan ulosottoasiassa hakijana olevan velkojan oikeutta. UK:n 3:89 § mukaan sivullinen, jolle velallisen omaisuutta oikeustoimella on siirretty, on oikeustoimi peräytettäessä velvoitettu luovuttamaan sen kohteena ollut omaisuus ulosottomiehelle. Takaisinsaantia koskevalla tuomiolla sivullinen voidaan velvoittaa luovuttamaan myös kyseisen omaisuuden tuoton ja koron sekä mahdollisen muun korvauksen ulosottoviranomaiselle. (UK 3:84 & 85 §.)

3.6.5 Varallisuusjärjestelyt yhtiöoikeudellisesta näkökulmasta

Keinotekoisilla varallisuusjärjestelyillä voi olla yhteys yhtiöoikeuteen esimerkiksi siten, että ulosoton piilottelu ja omaisuuden järjestely tapahtuu velallisen niin sanottujen paperiyhtiöiden kautta. Tällaisissa tapauksissa velallinen on usein perustanut kyseiset yhtiöt ainoastaan sen vuoksi, että hän pyrkii yhtiöiden avulla piilottamaan omaisuuttaan siirtämällä sen yhtiön nimiin. Yhteisöoikeuteen on kuitenkin alkanut muotoutua periaate niin kutsutusta samaistamisesta, ja tämän periaatteen mukaisesti yritystä sekä siinä määräysvaltaa käyttävää tarkastellaan yhteisenä vastuunkantajana tilanteissa, joissa omaisuutta on pyritty piilottamaan. (Kukkonen 2007, 65.)

Lisäksi esimerkiksi osakeyhtiölain 1 luku sisältää nimenomaisen säännöksen siitä, että osakeyhtiön johdon on toimittava huolellisesti osakeyhtiön edun mukaisesti ja sitä edistäen. (OYL 1:8 §.) Näin ollen esimerkiksi velallisen, joka toimii itsensä tai läheisensä omistamassa osakeyhtiössä, ja työskentelee palkatta tai huomattavalla alipalkalla käyttäen kuitenkin yrityksen

tiliään kuin omaansa, voidaan katsoa toimivan osakeyhtiölain vastaisesti. Mikäli velallinen tosiasias-
 siassa käyttää yrityksen varoja huomattavasti enemmän, kuin mitä hänen yrityksen hyväksi
 tekemästään työstä tavanomaisesti maksettaisiin, ei tällaisen toiminnan voida katsoa olevan
 yhtiön etua edistävää toimintaa.

Lisäksi yritysten toimintaa sääntelee muun muassa kirjanpitolaki. Kirjanpitolaki sisältää sään-
 telyä muun muassa hyvästä kirjanpitolavasta sekä tarkat määräykset kirjanpitoa koskevista
 erilaisista vaatimuksista. (Kirjanpitolaki.) Velallinen, joka käyttää yrityksen varoja omiin tar-
 koituksiinsa yhtiömuodosta riippumatta ja jättää tämän asianmukaisesti mainitsematta kir-
 janpidossa, toimii siis muun muassa myös kirjanpitolain vastaisesti. Tällaiseen toimintaan
 saattaa hyvinkin liittyä myös esimerkiksi veronmaksun välttelyä.

4 Esimerkkitapauksia ja oikeuskäytäntöä

Tässä luvussa tarkoitukseni on esitellä muutamia esimerkkejä ja oikeustapauksia keino-
 tekoisista varallisuusjärjestelyistä ulosotossa. Ulosottomiehiä haastatellessani kyselin heiltä
 keinoitekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevista tapauksista, joita he ovat työssään käsitel-
 leet. Ulosottomiesten kertomien esimerkkien lisäksi esittelen tässä luvussa Korkeimman oi-
 keuden antamia ennakkoratkaisuja koskien UK:n 4 luvun 14 § nojalla tehtyjä ulosmittauksia,
 joissa asian käsittely on valitusteitse edennyt aina ylimpään oikeusasteeseen saakka.

4.1 Ulosottomiesten kokemuksia

Ulosottomies A kertoo, että hänen uransa aikana käsittelemistään keinoitekoisista varallisuus-
 järjestelyistä merkittävin ja selvitystyön kannalta työläin on ollut tapaus, jossa puolisoit olivat
 ostaneet kiinteistön vain toisen puolison nimiin. Toinen puolisoista oli velallinen, ja hänellä
 oli taustallaan myös konkurssiin mennyt yritys. Ulosottomies A oli selvitystyön jälkeen katso-
 nut, että velallinen puoliso kuitenkin maksoi kiinteistön omistavalle puolisolleen säännöllisesti
 osansa kiinteistöä koskevasta lainasta. Velallinen siis tosiasias-
 siassa maksoi lainaa kuin omaansa, ja kiinteistö oli ostettu vain toisen puolison nimiin mitä ilmeisemmin ulosoton välttämiseksi.

Riittävän näytön hankittuaan ulosottomies A ulosmittasi puolet kyseisestä kiinteistöstä, sillä
 velallisen katsottiin tosiasias-
 siassa omistavan kiinteistön yhdessä puolisonsa kanssa. Ulosmittaus
 tehtiin keinoitekoista järjestelyä koskevan ulosottokaaren sääntelyn nojalla. Ulosmittauksesta
 valitettiin käräjäoikeuteen, ja käräjäoikeus pysytti ulosmittauksen voimassa. Lopulta asia
 eteni valitusteitse Turun hovioikeuteen saakka, ja myös hovioikeus katsoi velallisen tosiasias-
 siassa omistaneen puolet kiinteistä ja näin tehdyn ulosmittauksen päteväksi.

Lisäksi ulosottomies A kertoi jonkin aikaa sitten sattuneesta tapauksesta, jossa toinen puolisoista oli myös velallisena. Puolisot olivat merkinneet auton tästä syystä toisen puolison nimiin, vaikka puolisoista myös velallinen käyttikin autoa kuten omaansa. Velallista oli ulosottoselvityksen vuoksi haastateltu, ja tämä oli itse autosta puhuttaessa todennut ulosottomiehelle, että auto oli merkitty toisen puolison nimiin, jottei ulosotto vain veisi autoa. Tapauksessa tietenkin kävi sitten niin, että auto ulosmitattiin. Joissakin tapauksissa voi siis käydä näinkin, että velallinen itse paljastaa omaisuutensa ulosoton välttämiseksi tehdyn järjestelyn.

Ulosottomies B puolestaan kertoi häntä haastatellessani esimerkkejä työssään kohtaamistaan keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä yleisemmällä tasolla. Hän kertoo esimerkiksi, että runsaasti työtä ja selvitystä ovat vaatineet muun muassa tapaukset, joissa velallinen kaikkien rekisteritiedustelujen ja velallisselvitysten sekä hänelle tehtyjen haastattelujen perusteella näyttäisi olevan varaton, mutta kuitenkin velallisen tilitietoja tarkastellessa voi huomata, että hänen tilillään liikkuu suuria summia rahaa. Nämä tilisiirrot tulevat usein eri yrityksiltä, ja velallinen siirtää rahat nopeasti eteenpäin seuraavalle tilille. Tällaiseen toimintaan liittyy usein talousrikollisuutta, ja toiminnan ja siihen liittyvien eri osapuolien selvittäminen vaatii paljon aikaa ja työtä.

Ulosottomies B kertoo myös, että Suomessakin on tapauksia, joissa esimerkiksi talousrikoksisista tuomittu ja vahingonkorvauksiin veloitettu velallinen on tuomion saatuaan lähtenyt maasta tarkoituksenaan mitä ilmeisimmin vältellä vankilatuomiotaan sekä velkojensa maksua. Joissakin maissa lain mukaan talousrikoksesta tuomittua velallista ei voida ottaa kiinni ja toimittaa Suomeen suorittamaan vankeusrangaistustaan, sillä rikos ei tällaisten maiden sääntelyn mukaan ole sellainen, että kiinniotto voitaisiin tehdä. Ulosoton välttely voi siis olla niinkin radikaalia, että velallinen pakenee toiseen valtioon, jonne ulosottotoimenpiteet eivät ulotu.

4.2 Oikeustapauksia

Oikeuskäytäntöä keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä sekä UK:n 4 luvun 14 § soveltamisesta on jo syntynyt jonkin verran. Esittelen tässä opinnäytteessäni kaksi Helsingin hovioikeuden keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevaa ratkaisua sekä Korkeimman oikeuden antamia varallisuusjärjestelyitä koskevia ennakkoratkaisuja. Lisäksi tarkoituksena on hahmottaa sitä, mitä seikkoja Korkein oikeus on painottanut keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevassa oikeuskäytännössään.

4.3 Helsingin hovioikeuden ratkaisuja

Helsingin HO: S 08/2421 (ei saatu KKO:lta valituslupaa):

Tässä asiassa kyseessä on ollut täytäntöönpanoriita, joka perustui keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevan UK:n 4:14 § nojalla tehtyyn ulosmittaukseen. Ulosmittauksesta oli valittanut henkilö A, joka oli ostanut erään osakeyhtiön osakkeista kaikkiaan yli 80 % henkilöltä B. Henkilön B, joka oli toiminut kyseisessä osakeyhtiössä myös toimitusjohtajana, ulosottovelkojen maksuun oli ulosmitattu A:n omistamat osakkeet.

Ulosottomiehen selvityksen mukaan A ei ollut sijoittanut yhtiöön koko osakkeiden omistuskana eli yli 10 vuoteen kuin sen, mitä hän oli osakekaupasta maksanut. A ei ollut myöskään saanut minkäänlaista hyötyä omistamistaan osakkeista. Kaiken osakeyhtiöön sijoitetun varallisuuden oli selvitetty olevan peräisin B:ltä. B:llä oli yhtiöön todellinen omistusoikeus, ja lisäksi hän hallitsi yrityksen varoja ja omaisuutta yksin, ja teki myös itsenäisesti kaikki yritykseen liittyvät päätökset. Lisäksi hän käytti yhtiön tilejä myös omiin tarkoituksiinsa, ja lisäksi hänellä oli yhtiön varoin yhtiön nimiin hankittua omaisuutta omassa käytössään. Tämän lisäksi B:llä oli ollut taloudellisia vaikeuksia jo osakekaupan tekohetkellä, joten hänellä oli myös intressi järjestellä yhtiön varallisuutta piiloon velkojilta.

A väitti valituksessaan, että hän oli osakkeiden todellinen omistaja, ja että ulosmittaus loukkaa hänen oikeuttaan sekä PeL:n mukaista omaisuudensuojaa. Hän ei kuitenkaan kyennyt esittämään riittävää näyttöä omistusoikeudestaan osakkeisiin. Käräjäoikeus katsoikin A:n ja B:n välisen osakekaupan keinotekoiseksi järjestelyksi, jonka oikeudellinen muoto ei vastannut asian todellista luonnetta. A ei siis ollut osakkeiden todellinen omistaja, vaan omistus kuului B:lle. B:n velkoja ei lisäksi saatu muutoin perittyä. Käräjäoikeus siis pysytti ulosmittauksen voimassa. A valitti käräjäoikeuden ratkaisusta edelleen Helsingin hovioikeuteen, joka puolestaan ei muuttanut käräjäoikeuden päätöstä, vaan katsoi myös kyseessä olevan keinotekoinen järjestely.

Helsingin HO: U 10/2177 (ei saatu KKO:lta valituslupaa):

Tämä asia puolestaan on ollut ulosottovalitus koskien myös UK:n 4:14 § nojalla tehtyä kiinteistön ulosmittausta. Valittajana asiassa oli henkilö A, jonka omistuksessa ollut kiinteistö, rakennutettu omakotitalo, oli ulosmitattu hänen ulosottovelallisen aviopuolisonsa B:n veloista. Kiinteistö oli siis yksin puoliso A:n nimissä, ja B:n ulosotto oli aiemmin todennut varattomaksi.

Ulosotto oli tehnyt asiasta selvitystyötä sekä kerännyt näyttöä siitä, että velallinen puoliso B oli ollut kiinteistön rakennushankkeen tosiasiallinen toimija, ja vastannut yksin hankkeen ra-

hoittamisesta ja rakennuttamisesta sekä käyttänyt kiinteistöä. A oli ottanut rakennushanketta varten yksityistä lainaa, jota B kuitenkin maksoi käyttäytyen siten, kuin olisi itse ollut lainasta vastuussa. Kyse näytti siis olevan A:n näennäisestä velkavastuusta. A:lle ei myöskään ollut aiheutunut hankkeesta tai lainanotosta taloudellista riskiä, eikä hän ottamansa lainan lisäksi ollut käyttänyt hankkeeseen omia varojaan.

Käräjäoikeus katsoi ratkaisussaan, ettei puolisoiden menettelyä voitu pitää keinotekoisena varallisuusjärjestelynä. Ulosmittaus tuli siten kumota. Asiasta valitettiin kuitenkin Helsingin hovioikeuteen, joka puolestaan kumosi käräjäoikeuden päätöksen ja totesi ulosmittauksen oikeellisuuden. Helsingin hovioikeus katsoi muun muassa, että puolison B varattomuus ja tosiallinen toimija-asema hankkeessa sekä puolison A näennäinen velkavastuu ilmensivät sitä, että kyseessä oli puolisoiden välinen keinotekoinen järjestely. A ei myöskään ollut riittävästi osoittanut ulosmittauksen loukkaavan hänen todellista oikeuttaan.

4.4 Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä

KKO:2005:97

Korkeimman oikeuden ratkaisu 2005:97 koski asiaa, jossa aviopuoliso A oli ostanut ulosottovelalliselta puolisoltaan B:ltä tämän osuudet kiinteistöistä, joilla sijaitsi heidän yhteinen kotinsa ja loma-asuntonsa. A oli myös ostanut kaksi heidän kotikiinteistöönsä liittyvää määräalaa, mutta ne myynyt taho oli ulkopuolinen. Lisäksi oli osoitettu, että B:n varoista oli hankittu A:n nimiin henkilöauto. Käytännössä kaikki puolisoiden omaisuus oli yksin A:n nimissä. Ulosottomies oli ulosmitannut puolet kiinteästä omaisuudesta sekä henkilöauton puolisoiden väliseen keinotekoiseen varallisuusjärjestelyyn vedoten. A nosti asiasta täytäntöönpanoriitakanteen. Ulosottomiehen lausunnosta selviää, että puolisoiden väliset kaupat oli tehty sen jälkeen, kun puoliso B oli tullut tietoiseksi tulevista velvoitteista, jotka olisivat seurasta hänen yrityksensä konkurssista. A oli samalla ottanut myös vastuulleen kiinteistöjä koskevat velat, mutta niitä oli kuitenkin lyhennetty myös B:n varoista. A ei olisi yksin niitä pystynyt ulosottomiehen mukaan edes lyhentämään. Selvitysten perusteella voitiin siis katsoa, että puolisoiden väliset omaisuuden järjestelyt oli tehty nimenomaan ulosoton välttelemiseksi.

Käräjäoikeus katsoi, että A omisti yksin asuinkiinteistön sekä siihen liittyvät määräalat muun muassa sillä perusteella, ettei katsonut B:llä olevan niihin omistusoikeutta. Muilta osin käräjäoikeus puolestaan hylkäsi kanteen katsoen niiden suhteen olevan kyseessä puolisoiden yhteisomistuksen. Helsingin hovioikeus puolestaan säilytti käräjäoikeuden ratkaisun muilta osin, mutta hylkäsi kanteen myös asuinkiinteistön ja määräalojen osalta muun muassa siksi, että B oli maksanut A:lle tälle myymäänsä kiinteään omaisuuden liittyviä kustannuksia sekä lyhentämällä tämän lainaa.

Lopulta A:lle myönnettiin valituslupa Korkeimpaan oikeuteen. Korkein oikeus piti kesämökki-kiinteistön osalta hovioikeuden ratkaisun voimassa siihen kohdistuvan B: todellisen omistusoikeuden perusteella, mutta katsoi kuitenkin asuinkiinteistön, siihen liittyvien määräalojen sekä henkilöauton ulosmittauksen loukkaavan A:n todellista oikeutta. Korkein oikeus perusteli ratkaisuaan muun muassa sillä, että A:lla oli henkilökohtainen vastuu kiinteistöön kohdistuvista veloista, eikä B: omistusoikeudesta ollut näyttöä. Korkeimman oikeuden mukaan myös se, että puoliso maksaa toisen puolison nimissä olevia velkoja tai että puoliset hankkivat yhdessä omaisuutta vain toisen puolison omistukseen tämän nimiin, ei ole riittävä peruste epäillä kyseessä olevan keinotekoinen varallisuusjärjestely.

KKO:2007:24:

Korkeimman oikeuden antamassa ennakkoratkaisussa 2007:24 oli myös kysymys aviopuolisoiden omaisuudesta. Puoliso A:n omistuksessa oli asunto-osakkeet sekä erään yrityksen (yhtiö X:n) osakkeet sekä hänellä oli tilillään rahavarat, jotka olivat peräisin hänen nimissään olleen auton myymisestä. Edellä mainittu A:n omaisuus oli ulosmitattu hänen puolisonsa B:n henkilökohtaisista veloista ulosottomiehen katsoessa puolisoitten järjestelleen omaisuutensa keinotekoisesti B:n velkojen vuoksi. A teki asiasta ulosottovalituksen, ja sai käräjäoikeudelta täytäntöönpanoriitaosoituksen, ja nostikin tämän jälkeen käräjäoikeudessa kanteen täytäntöönpanoriitaa koskien. Keinotekoisien varallisuusjärjestelyjen lisäksi asiassa käsiteltiin oikeutta edellä mainitun omaisuuden takaisinsaantiin, jota B:n velkoja oli toissijaisena vaihtoehtona vaatinut.

Käräjäoikeus katsoi ratkaisussaan A:n omistavan tosiasiallisesti viidesosan ulosmitatusta omaisuudesta eli B:lle kuului siis neljä viidesosaa, jonka osalta ulosmittaus oli oikeutettu. Käräjäoikeus katsoi, että B:n velkaisuus oli ollut tiedossa, ja näin keinotekoiselle järjestelylle olisi ollut B:n intressi. B oli myös tehnyt työtä yhtiö X:n hyväksi, mutta ei kuitenkaan ollut saanut tästä työstä lainkaan palkkaa. Tämän lisäksi B oli myös maksanut A:n nimiin otettua velkaa ja muutoinkin siirtänyt varallisuuttaan A:lle esimerkiksi ylisuurien elatusmaksujen kautta. Asia eteni Helsingin hovioikeuteen, joka katsoi myös, että A:n todellinen omistusosuus ulosmitatusta omaisuudesta oli vain viidesosa. Hovioikeus muutti kuitenkin käräjäoikeuden ratkaisua siten, että sen mukaan ulosmitattu omaisuus oli B:n omistuksen osalta peräytettävissä takaisinsaantilain mukaisesti.

Asiassa saatiin vielä valituslupa Korkeimmalta oikeudelta, joka kumosi hovioikeuden ratkaisun. A oli tunnustanut B:n maksaneen tietyn osuuden ulosmitatusta henkilöautosta. Tämän osuuden katsottiin kuuluvan B:lle, ja se voitiin ulosmitata. Korkein oikeus katsoi kuitenkin, että muut auton myynnistä kertyneet varat, asunto-osakkeet sekä yhtiö X:n osakkeet todellisuudessa kuuluivat A:lle, sillä A oli kyennyt riittävästi osoittamaan edellä mainitun omaisuuden ulosmittauksen loukkaavan hänen todellista oikeuttaan. Ulosmittaukselle ei siten ollut

edellytyksiä. Korkein oikeus perusteli ratkaisuaan myös sillä, että A oli ottanut omaisuuteen kohdistuvat lainat yksin vastuulleen, ja että hän oli omaisuuden hankinnassa tosiasiaassa käyttänyt omaa varallisuuttaan. Korkein oikeus katsoi myös, etteivät takaisinsaannin edellytykset täyttyneet pelkästään siksi, että puoliset olisivatkin yhdessä hankkineet asunto-osakkeet vain A:n nimiin.

KKO:2011:49:

Tässä Korkeimman oikeuden ratkaisussa oli kyse tilanteesta, jossa henkilöt A ja B asuivat vuokralaisina eräällä kiinteistöllä, jonka hallintaan oikeuttavat asunto-osakeyhtiön osakkeet ulkopuoliselta taholta henkilö C oli ostanut. Ulosottomies ulosmittasi nämä C:n omistamat osakkeet A:n ja B:n ulosottoveloista katsoessaan näiden kolmen osapuolen välillä olevan asunto-osakkeita koskeva keinotekoinen varallisuusjärjestely. C valitti ulosmittauksesta käräjäoikeuteen.

Käräjäoikeus katsoi, että kyseessä oli A:n ja B:n sekä C:n välinen keinotekoinen järjestely, ja että C:llä oli vain näennäinen omistus osakkeisiin, ja näin yritettiin salata A:n ja B:n todellinen omistusasema. Käräjäoikeus perusteli ratkaisuaan muun muassa siten, että jo osakkeiden edellisten omistajien omistus oli vain näennäinen, ja riitauduttuaan näiden kanssa olivat A ja B etsineet osakkeille uuden omistajan eli C:n. Osapuolten välillä oli myös sopimus, jolla ei ollut todellista kannattavaa liiketaloudellista merkitystä C:lle, mutta joka kuitenkin oikeutti A:n ja B:n halutessaan ostamaan osakkeet itsellensä ilmeiseen alihintaan. Käräjäoikeus katsoi myös vuokrasuhteen A:n ja B:n sekä C:n välillä näennäiseksi. A ja B käyttivät todellista määräysvaltaa kiinteistöön kohdistuen ja myös rahoittivat asunto-osakeyhtiön toimintaa. C vaikutti olevan vain luotonantajan asemassa. Käräjäoikeuden ratkaisusta valitettiin Turun hovioikeuteen, joka ei muuttanut käräjäoikeuden päätöstä.

Asiassa saatiin vielä valituslupa Korkeimmalta oikeudelta, joka kumosi aiemmat asiasta annetut ratkaisut sekä ulosmittauksen. Perusteluinaan Korkein oikeus vetosi siihen, että C oli ottanut osakkeisiin kohdistuvat velat ja asunto-osakeyhtiön kulut omalle henkilökohtaiselle vastuulleen, eivätkä A ja B olleet ilmeisestikään osallistuneet lainkaan osakekaupan rahoitukseen. Korkein oikeus katsoi myös vuokrasuhteen olevan todellinen sen epämääräisistä ehdoista huolimatta, sillä C oli esimerkiksi maininnut vuokratulot veroilmoituksessaan sekä irtisannot A:n ja B:n vuokrasopimuksen. C:n katsottiin myös käyttävän omistusoikeuttaan ja määräysvaltaansa itsenäisesti asunto-osakeyhtiön asioissa. Lisäksi C oli pystynyt osoittamaan todennäköiseksi, että asunto-osakkeiden ulosmittaus oli loukannut hänelle kuuluvia oikeuksia. Näistä syistä ulosmittaus tuli siis kumota.

4.5 Keinotekoisia järjestelyitä koskevan lainsäädännön nykyinen soveltaminen

Korkeimman oikeuden keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevaa ratkaisukäytäntöä yleisellä tasolla tarkastelemalla käy ilmi, että kaiken kaikkiaan Korkein oikeus on antanut useita keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden nojalla tehtyjen ulosmittausten kumoavia ratkaisuja. Näillä Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuilla onkin ohjaava vaikutus myös ulosottoviranomaisten toiminnassa. Siitä syystä halusin tässä opinnäytetyössäni selvittää myös, millainen vaikutus näillä ennakkoratkaisuilla mahdollisesti on ollut keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevan UK:n 4:14 § nykyiseen soveltamiseen.

Ulosottomiehiä haastatellessani tiedustelin heiltä myös heidän käsitystään keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden tehottomaksi tekemisiseksi käyttöön otetun UK:n 4 luvun 14 § nykyisen soveltamisen laajuudesta. Kysyin heiltä myös, onko heidän mielestään useilla Korkeimman oikeuden kyseisen pykälän nojalla tehtyjen ulosmittausten kumoavilla päätöksillä ollut vaikutusta 14 § nykyisen soveltamisen aktiivisuuteen.

Ulosottomies A:n käsitys kyseisen pykälän nykyisestä soveltamisesta on se, ettei sitä tällä hetkellä käytettäisi kovinkaan aktiivisesti. Tämä johtuu siitä, että tapauksia, joihin sen käyttö asianmukaisesti soveltuisi, ei ole kovinkaan paljoa. Ulosottomies A kertoo, että sen jälkeen, kun kyseinen 14 § oli tullut käyttöön, sovellettiin sitä runsaasti, ja tällöin myös Korkein oikeus antoi useita päätöksiä, joilla kyseisen pykälän nojalla tehty ulosmittaus kumottiin. Hänen mielestään nämä Korkeimman oikeuden päätökset ovat ehkä sinänsä hieman nostaneet kynnystä 14 § soveltamiseen, mutta kaikkiaan on ollut kyse siitä, ettei aluksi tarpeeksi hyvin ymmärretty sitä, miten laajan ja kattavan näytön 14 § soveltaminen tuekseen vaatii. Lisäksi Korkeimman oikeuden päätöksistä on käynyt ilmi, että keinotekoisia varallisuusjärjestelyitäkin koskevassa oikeuskäytännössä niin sanotusti heikomman osapuolen suojaaminen on tärkeässä asemassa, ja sivullisen omaisuudensuojan ohittamiseksi tarvitaan ulosottomiehen laatima erittäin laaja ja pätevä näyttö siitä, ettei omaisuus tosiasiallisesti kuulu sivullisen omistukseen.

Ulosottomies A kertookin, että sen jälkeen, kun 14 § soveltamiseksi vaaditun näytön laajuuden ja riittävyyden vaatimus sekä kyseisen pykälän toissijaisuus ymmärrettiin paremmin, on ulosmittaukset pyritty tekemään ensisijaisesti UK:n 4 luvun 10 § tai 12 § nojalla. Keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskeva 14 § on edelleen käyttökelpoinen, mutta ulosottokaarenkin mukaisesti se on toissijainen keino ulosmittauksen tekemiseksi siinä tapauksessa, ettei velkaa saada muutoin perittyä. 14 § on siis järeämpi ulosmittauskeino, jota voidaan soveltaa tapauksissa, joissa muiden pykälien soveltaminen ei tule kyseeseen, ja joissa ulosottomiehen on mahdollista osoittaa riittävän kattava ja perusteellinen näyttö ulosmittauksen tueksi.

Ulosottomies B on myös hyvin samaa mieltä kuin ulosottomies A koskien UK:n 4 luvun 14 § nykyistä soveltamista. Ulosottomies B on myös sitä mieltä, että 14 § soveltaminen on sen käyttöönoton jälkeen vähentynyt, sillä Korkeimman oikeuden tekemien ulosmittausten kumoamispäätösten myötä ymmärrettiin vasta kunnolla pykälän soveltamista koskeva vaatimus riittävän perusteellisesta näytöstä. Samoin kuin tavallisessakin ulosottomenettelyssä, myös erikoisperinnässä pyritään käyttämään ulosmittauksia tehtäessä ensisijaisesti UK:n 4 luvun 10 § ja 12 §. Erikoisperintä kuitenkin käsittelee vaikeita ja monimutkaisia asioita ja varallisuusjärjestelyitä, joten sen toiminnassa sovelletaan edelleen jonkin verran myös 14 § ulosmittauksia tehtäessä, sillä joissain tapauksissa se on tilanteeseen parhaiten soveltuva ja käyttökelpoinen keino. Ulosottomies B kertoo myös, että useat erikoisperinnän 14 § nojalla tekemistä ulosmittauksista on pysynyt voimassa, vaikka niistä on valitettu hovioikeuteenkin asti, sillä kyseisten ulosmittausten perusteena ja tukena on ollut riittävän perusteellinen selvitystyö ja näyttö.

5 Lopuksi

Opinnäytetyöni pääsiallisena tavoitteena oli siis tarkastella ja tutkia keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä kokonaisuutena sekä ulosottoviranomaisten keinotekoisia järjestelyitä koskevaa toimintaa ja tutkia ulosotossa keinotekoiseen järjestelyyn vetoamisen ulosottokaaren asettamia edellytyksiä etenkin oikeuskäytännön perusteella. Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että ulosoton välttely-yritykset ovat sinänsä melko tavallisia. Niistä yleisimpiä vaikuttaisi olevan arvoltaan suhteellisen vähäisten velallisten todellisuudessa omistamien autojen merkitseminen toisen henkilön nimiin. Kuitenkin ulosoton välttelyistä vain melko harva täyttää kokonaisuudessaan sellaisen keinotekoisien varallisuusjärjestelyn tunnusmerkit, johon ulosoton on jollakin keinolla puututtava. Tähän vaikuttaa tietenkin osaltaan myös se, että keinotekoiseen järjestelyyn vetoaminen on ulosottoviranomaisen käytettävissä olevista keinoista toissijainen.

Keinotekoiseksi järjestelyksi katsottavat menettelyt ovat siis tämän tutkimuksen mukaan useimmiten perheensisäisiä järjestelyitä tai sitten laajamittaisempia ja suunnitelmallisempia omaisuuden järjestelyjä, joihin usein liittyy yritys tai useampikin sekä mahdollisesti rikollista toimintaa ja harmaata taloutta. Rikoskytkentöjen ja laajamittaisen selvitystyön tarpeen vuoksi valtaosan keinotekoisista järjestelyistä hoitaa ulosoton erikoisperintä yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Tästä syystä niin sanotussa normaalissa ulosotossa toimiva kihlakunnanulosottomies ei kovinkaan usein joudu työssään tekemisiin keinotekoisien järjestelyiden kanssa, sillä niiden käsittely siirtyy tavallisesta ulosotossa erikoisperinnälle, tai sitten erikoisperintä saa järjestelyn suoraan osaltaan selvitettäväksi esimerkiksi poliisin pyynnöstä.

Tavoitteenani oli myös selvittää ulosottoviranomaisen käytettävissä olevia keinoja keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden selvittämiseksi sekä tiedustella ulosottomiehiltä heidän näkemystään nykyisten selvittämiskeinojen kattavuudesta ja tehokkuudesta. Kaiken kaikkiaan tutkimukseni mukaan ulosottomiehet pitivät selvityskeinoja riittävinä ja monipuolisina, mutta etenkin pankkitietojen saamiseen toivottiin lisää joutuisuutta. Myös viranomaisten välisessä yhteistyössä olisi jonkin verran kehittämisen varaa, vaikka yhteistyö on nykyiselläänkin melko intensiivistä ja kaikkia osapuolia hyödyttävää. Yhteistyön tehokkuuden lisäämisessä auttaisi aktiivisempi palaverikäytäntö muiden viranomaisten kanssa. Tietojenvaihto olisi näin entistä tehokkaampaa. Kansainvälisessä viranomaisyhteistyössä sen sijaan olisi runsaasti kehittämistä, ja kansainvälisen viranomaisyhteistyön tehostuminen vaatii luonnollisesti panostusta ja järjestelmien kehitystä myös muilta valtioilta.

Opinnäytetyössäni tekemäni tutkimuksen perusteella voisi todeta, että keinotekoiseen varallisuusjärjestelyyn eli UK 4:14 § vetoaminen vaatii ulosottomieheltä todella laajaa selvitystä ja pitävää näyttöä. UK 4:14 § on ulosottotoiminnassa käyttökelpoinen, ja lainsäädännön voidaan sinänsä katsoa vastaavan keinotekoisien varallisuusjärjestelyiden asettamia tarpeita. Lisäksi ulosottomiehen on mahdollista vedota ulosottokaaren saman luvun 10 tai 12 §, joissa ulosottomiehen näyttötaakka ei ole niin korostunut.

Etenkin Korkeimman oikeuden antamista keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä koskevista ennakkopäätöksistä, joista osan esittelin tässä opinnäytteessäni, voi huomata, miten korostuneessa osassa ulosottomiehen selvitysvastuu on. Keinotekoiseen varallisuusjärjestelyyn vedotessaan ulosottomieheltä odotetaan hyvin perusteellista, kokonaisvaltaista selvitystyötä ja pitävää näyttöä keinotekoisien varallisuusjärjestelyn olemassaolosta. Edellytykseksi ei riitä myöskään pelkkä velallisen tekemä järjestely ulosoton välttelemiseksi, vaan on pystyttävä myös osoittamaan järjestelyn näennäisyys ja ristiriita tehdyn oikeustoimen oikeudellisen muodon ja todellisen asiantilan välillä ottaen huomioon koko järjestelyn ympärillä vallitseva kokonaisuus. Edelleen UK 4:14 § käyttö edellyttää, ettei velkojen periminen kohtuullisessa ajassa ole muilla keinoin mahdollista.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi etenkin Korkeimman oikeuden ratkaisuihin ilmenee, että PeL:n mukaisen omaisuudensuojan sekä sivullisen omistusoikeuden merkitys on hyvin korostunut. Korkein oikeus onkin kumonnut useita UK 4:14 § nojalla tehtyjä ulosmittauksia yhtenä merkittävimpinä perusteluinaan se, että sivullisella on katsottu olleen oikeus ulosmittattuun omaisuuteen. Kattava selvitystyö ja laaja näyttö eivät ole siis välttämättä yksinään muiden edellytysten täyttymisen ohella riittäneet ulosmittauksen toteuttamiseen, sillä sivullisen oikeus ja omaisuuden suojan merkitys ovat nousseet asiassa niin vahvaksi, ettei ulosmittaukselle ole katsottu olevan riittäviä edellytyksiä.

UK:n 4:14 § soveltaminen asettaa siis ulosottomiehille useita edellytyksiä, joiden on täytyttävä. Tutkimukseni tavoitteena olikin selvittää myös, miten aktiivisesti UK:n 4:14 § nykyisin ulosotto toiminnassa sovelletaan, ja onko Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksillä mahdollisesti ollut vaikutusta siihen, miten herkästi kyseiseen pykälään nykyisin vedotaan. Ulosottomiehet olivat ennen kaikkea sitä mieltä, että aluksi ei täysin ymmärretty kyseisen pykälän soveltamiselle asetettuja tiukkoja vaatimuksia, ja keinotekoisien varallisuusjärjestelyn sivuuttamista koskevia päätöksiä tehtiinkin siitä syystä runsaasti. Soveltaminen on vähentynyt sen myötä, kun havaittiin, miten laaja ulosottomiehen selvitys- ja näyttövelvollisuus keinotekoisia järjestelyitä koskien on. Toki myös Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut ja etenkin niiden perusteella korostunut sivullisen oikeus ja omaisuudensuoja ovat jonkin verran vaikuttaneet siihen, että keinotekoisien varallisuusjärjestelyn sivuuttamiseen ryhdytään erityisen harkiten.

Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että ensisijaisesti ulosottomiehet pyrkivät ulosmittaamaan velallisen veloista sivulliselta omaisuutta UK:n 4 luvun 10 tai 12 § nojalla, sillä niissä korostuu sivullisen näyttövelvollisuus. Näiden pykälien soveltaminen on siis paitsi lain mukaan ensisijaista 14 § nähden, myös ulosoton kannalta joutuisampi ja kaikille osapuolille yksinkertaisempi menettely. Oikeuskäytäntö, kuten tässä opinnäytetyössäni esittelemät Helsingin hovioikeuden ratkaisut, sekä ulosottomiesten haastattelut osoittavat kuitenkin, että UK:n 4:14 § on edelleen käyttökelpoinen tapauksissa, joissa näyttöä on riittävästi ja kyseisen pykälän soveltaminen kaikin puolin on asiassa sen laatu ja tilanne kokonaisuudessaan huomioon ottaen tarkoituksenmukaisin vaihtoehto. Kyseisen pykälän nojalla sivuutettuja keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä on myös pysynyt voimassa, vaikka niitä oltaisi käsitelty tuomioistuimissa valitusteitse loppuun saakka. UK 4:14 § nojalla on siis laillisesti ja pätevästi sivuutettu useita keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä, ja ulosmittausten oikeellisuuden ovat myös tuomioistuimet monissa tapauksissa vahvistaneet.

Lähteet

Painetut lähteet

Jyränki, A. & Husa, J. 2012. Valtiosääntöoikeus. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Koulu, R. & Lindfors, H. 2009. Ulosotto-oikeus. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kukkonen, R. 2007. Keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä ulosotossa ja velallisen rikoksissa: Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 16. Poliisiammattikorkeakoulu.

Kukkonen, R. 2008. Valeoikeustoimet, keinotekoiset järjestelyt ja takaisinsaannilla peräytyvät toimet - erot ja oikeusvaikutukset. Defensor Legis N:ro 4/2008.

Kukkonen, R. 2010. Velallisen petos ulosottomenettelyssä I-osa. Defensor Legis N:ro 6/2010.

Kukkonen, R. 2011. Velallisen petos ulosottomenettelyssä II-osa. Defensor Legis N:ro 3/2011.

Lindfors, H. 2008. Sivullisen asema ulosotossa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Linna, T. & Leppänen, T. 2014. Ulosotto-oikeus 1. Ulosottomenettely. Helsinki: Talentum.

Marttila, M. 2006. Keinotekoiset varallisuusjärjestelyt ja pakkotäytäntö - analyttinen suuntaus puntarissa. Lakimies 5/2006.

Myllymäki, J. 2010. Keinotekoiset varallisuusjärjestelyt ja velallisen rikokset. Turun yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Nordström, V. 2012. ”Ilman hyväksyttävää syytä” Velallisen epärehellisuuden rangaistavuuden rajat ja säännöksen ongelmakohdat. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Sähköiset lähteet

Ulosoton organisaatio 12.6.2015. Oikeusministeriö. Viitattu 29.9.2015.

<http://www.oikeus.fi/ulosotto/fi/index/ulosotto/ulosotonorganisaatio.html>

Ulosmittaus 12.6.2015. Oikeusministeriö. Viitattu 11.10.2015.

<http://www.oikeus.fi/ulosotto/fi/index/velallisenulosotossa/ulosmittaus.html>

Oikeusministeriö: Ulosottolaitoksen rakenneuudistusta jatketaan 10.8.2015. Oikeusministeriö. Viitattu 23.11.2015.

<http://www.valtakunnanvoudinvirasto.fi/fi/index/ajankohtaista/2015/08/oikeusministerioul-osottolaitoksenrakenneuudistustajatketaan.html>

Erikoisperintä laajentui koko maan kattavaksi 29.8.2012. Valtakunnanvoudinvirasto. Viitattu 23.10.2015.

<http://www.valtakunnanvoudinvirasto.fi/fi/index/ajankohtaista/2011/08/erikoisperintalaa-jentuiokomaankattavaksi.html>

Julkaisemattomat lähteet

Kihlakunnanulosottomies A. Haastattelu 19.10.2015. Haastattelija: Kujanpää, Sini. Riihimäki.

Kihlakunnanulosottomies B. Haastattelu 20.10.2015. Haastattelija: Kujanpää, Sini. Hämeenlinna.

Laillisuusvalvonta ulosotossa - alueellinen koulutus 19.11.2015. Valtakunnanvoudinvirasto.

Ulosottokurssi kihlakunnanulosottomiehille - erikoisperintä 22.10.2013. Valtakunnanvoudinvirasto.

Vaativan perinnän tapausten käsittelyohje 2014. Kanta-Hämeen ulosottovirasto: Hämeenlinna.

Oikeudelliset lähteet

HE 275/1998

Kirjanpitolaki. 30.12.1997/1336.

Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista. 13.6.1929/228.

Osakeyhtiölaki. 21.7.2006/624.

Rikoslaki. 19.12.1889/39.

Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731.

Ulosottokaari 15.6.2007/705.

Oikeuskäytäntö

Helsingin HO: S 08/2421

Helsingin HO: U 10/2011

KKO:2005:97

KKO:2007:24

KKO:2011:49

Liitteet

Liite 1 Haastattelukysymykset.....	43
------------------------------------	----

Liite 1 Haastattelukysymykset

Kihlakunnanulosottomies A:n haastattelu:

1. Millaisia erilaisia keinotekoisia varallisuusjärjestelytyyppejä olet työssäsi kohdannut?
2. Mitä eri keinoja ulosottomiehet käyttävät keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden selvittämisessä? Voisiko näitä keinoja mielestäsi jotenkin tehostaa?
3. Miten ulosottomies toimii, kun hän epäilee kyseessä olevan keinotekoinen varallisuusjärjestely?
4. Tarkoituksenani on opinnäytetyössä käydä läpi joitakin esimerkkejä ja oikeustapauksia koskien keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä. Voisitko kertoa jostakin esimerkkitapauksesta, jota olet työssäsi hoitanut ja josta voisin mainita myös opinnäytetyössäni?
5. Millainen käsitys sinulla on siitä, kuinka aktiivisesti nykyisin sovelletaan ulosottokaa-ren säännöksiä keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden estämiseksi? (Tässä kysymyksessä on taustalla pohdintaa useista Korkeimman oikeuden kumoamista ulosmittauksista, jotka on tehty keinotekoisen varallisuusjärjestelyn perusteella, ja näiden KKO:n ratkaisujen mahdollisesta vaikutuksesta UK 14 luvun 14 § nykyiseen soveltamiseen)

Kihlakunnanulosottomies B:n haastattelu:

1. Kertoisitko yleisesti erikoisperinnän toiminnasta ja siitä, millaisia asioita ja keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä erikoisperinnässä hoidetaan?
2. Millaisia erilaisia keinotekoisia varallisuusjärjestelytyyppejä olet työssäsi kohdannut?
3. Mitä eri keinoja erikoisperintä käyttää keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden selvittämisessä ja käsittelyssä? Millaista yhteistyötä erikoisperintä tekee muiden viranomaistahojen kanssa? Olisiko viranomaisten välisissä toimissa mielestäsi kehittämiskohteita? Entä kansainvälisellä tasolla?
4. Tarkoituksenani on opinnäytetyössä käydä läpi joitakin esimerkkejä ja oikeustapauksia koskien keinotekoisia varallisuusjärjestelyitä. Voisitko kertoa jostakin esimerkitapauksesta, jota olet työssäsi hoitanut ja josta voisi mainita myös opinnäytetyössäni?
5. Millainen käsitys sinulla on siitä, kuinka aktiivisesti nykyisin sovelletaan ulosottokaa-
ren säännöksiä keinotekoisten varallisuusjärjestelyiden estämiseksi? (Tässä kysymyk-
sessä on taustalla pohdintaa Korkeimman oikeuden kumoamista ulosmittauksista, jot-
ka on tehty keinotekoisen varallisuusjärjestelyn perusteella, ja näiden KKO:n ratkai-
sujen mahdollisesta vaikutuksesta UK 14 luvun 14 § nykyiseen soveltamiseen)